

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 59.

Lördagen den 15 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 20, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av en statens försäkringsverksamhet å olika försäkringsområden; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

Herr Lövgren i Nyborg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag hade egentligen icke tänkt att gå upp i den fråga, som nu föreligger, men när motionären blivit förhindrad att närvara, så var jag tvungen att åtaga mig att försvara hans motion.

Nu kan jag ju säga, att jag är man av facket på sätt och vis, så att jag har en liten kännedom om hur det förhåller sig på det område, som här är fråga om. Ifrån motståndarhåll synes det tyngsta argumentet vara, att detta förslag skulle innebära socialisering. Jag är nu inte anhängare av socialisering för dess egen skull, utan endast om det är en förnuftig metod, och det är väl något, som utredningen skall visa.

Jag har i två år arbetet såsom ombud för en livförsäkringsanstalt och under de åren kom jag underfund med att den mest förtvivlade anarki råder på detta område, ett förmligt kaos, framför allt på det sättet, att de olika bolagens försäkringsbestämmelser äro så olika, att det är nästan omöjligt att göra en jämförelse mellan det ena och det andra bolagets villkor. Att detta kaos härskar har naturligtvis framsprungit därur, att när ett konkurrerande företag tillkommit, har man ansett fördelaktigt att ha bestämmelserna sådana, att de inte sammanfalla med några andra bolags, utan att man alltid skall kunna peka på skiljaktigheter och i fråga om dessa advocera fram, att de skulle medföra fördelar. Ett försäkringsbolag, som arbetar här i landet, har alldeles särskilt åstadkommit försäkringsformer, som äro tillkrånglade och där en översikt är omöjlig att ernå.

Herr Fast sade i sitt anförande, att agentkåren nedsjunkit till ett proletariat i detta ords värsta bemärkelse. Herr Lindman proteste-

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

rade visst emot detta; och jag skulle vilja säga, att för den grupp av agenter, som arbetar inom den samhällsklass, som herrar Lindman och Röing tillhöra, är det naturligtvis icke någon proletär ställning. Men så är icke förhållandet för dem, som arbeta inom arbetar- och bondeklasserna, de som förnämligast upptaga försäkringar på 1,000, 2,000 eller i bästa fall 3 å 4,000 kronor, dessa ha verkligen det mest förtvivlade arbete, man kan tänka sig. Det skulle naturligtvis icke vara så illa som det är, om försäkringsorganisationerna voro samlade i en hand med enhetliga bestämmelser, varigenom ett sådant kaos icke skulle råda, såsom nu är förhållandet. Ty har man väl varit inne hos en person och talat för att han skall taga en livförsäkring i det egna företaget, så dagen efter kommer en annan agent för ett annat företag, och innan han går, så har han överbevisat personen i fråga, att det företag, som agenten dagen förut talade för, är det sämsta, som existerar, och sedan kommer återigen en tredje agent dagen därpå och så undan för undan halva dussinnet. Slutligen är den mannen, som skall taga försäkringen, i valet och kvalet mellan dessa och färdig att icke alls taga någon försäkring, ty han har blivit överbevisad om att alla bolag äro humbug och begå skurkstreck, en organiserad stöld — och till en viss del är det naturligtvis också så. Det är så långt ifrån, att man försäkrar det största möjliga antal, vilket för herr Lindman var huvudsaken, genom den sakernas ordning, som nu råder, att man icke alls får fram detta, som han ansåg vara viktigast; utan nu kan också många gånger hända, då en person tagit en försäkring i ett företag och agenten som gjort den försäkringen, var en fattig stackare, som också har en familj att försörja och som kanske råkat i ekonomiskt trångmål, varför det högsta och viktigaste för honom var att teckna en försäkring för att få provision, det kan hända, säger jag, att en sådan agent kanske talat endast lindrigt sanning. Sedan kommer en annan efteråt, granskar försäkringsavtalet, säger precis hur mycket det är värt och kanske ljuger litet grand, för all del; och resultatet blir i många fall, att den, som tog försäkringen, kastar bort den. Sådant förklarar till en del den erhörda avfallsprocent, som finnes. Jag vet ett företag härom året, som hade 25 miljoner i nygjorda försäkringar, och jag tror 13 eller 14 miljoner i avfall. Det är naturligtvis en nationalekonomisk förlust att ha en stab av agenter, som springa landet runt och göra försäkringar, och sedan en lika stor stab, som springa och riva i kull och försöka göra försäkringarna om intet. En man, som blott en gång lurats på en sådan försäkring, är sedan en svuren fiende till allt livförsäkringsväsende, och det är sedan icke alls så lätt att taga en försäkring på honom.

Den fria konkurrens, som herrar Lindman och Röing här äro anhängare av, synes mig ha satt förfärliga spår efter sig på ifrågavarande område. När man kommer upp till sådana siffror som 28 % av premierna till omkostnader, så är man sannerligen inne på en galen väg. Jag tror, att det företag jag arbetade för, hade ungefär den billigaste anskaffningskostnaden, som något företag hade; men jag vet också, att på den tiden fanns företag, som hos agenten i för-

sta hand, d. v. s. inspektören ute i landet, kom upp till en anskaffningssumma av 73 kronor per tusen. Herrarna förstå, att på det sättet uppätas hela första och största delen av det andra årets premier i anskaffningsprocent. Härtill kommer, att så skall ju styrelsen och hela den stora staben i centralen också leva, och sedan skall man återförsäkra i utlandet och skicka hundra tusentals kronor i återförsäkringspremier till utlandet.

*Ans-
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

Gentemot den återförsäkring, som herr Lindman ansåg vara nödvändig, vill jag säga, att samlade man allt försäkringsväsende i detta land i en hand, uti en centralanstalt, så behöfde man säkerligen icke återförsäkra, åtminstone icke i den utsträckning som nu, när man har ett dussintal eller mera små försäkringsanstalter, som helt naturligt måste återförsäkra. Ty om t. ex. en hel stad brinner upp, så är det ganska lindrigt för hela landet att subscribera till det, men om uti en socken en stor gård brinner upp, som är försäkrad i ett sockenbrandstodsbolag, kan det bli en förfärlig tunga för det brandstodsbolaget. Vore det en centralanstalt, fyller den, så vitt jag kan förstå, återförsäkringsbehovet åtminstone till den allra största delen. Inte heller kan jag förstå, att det är någon så särdeles stor vinst att i dessa tider återförsäkra i utlandet. Försäkringstidningen Gjallarhornet innehåller en artikel, jag tror för den 24 april i år, däri man omtalar, att försäkringsbolaget Germania vägrat att honorera sina förbindelser i Norge i norska kronor. Man har under en följd av år gjort livförsäkringar i Norge och i norska kronor, men vägrar nu att utbetala dem i detta mynt, och säger, att man skall lösa in dem i Stettin i tyska mark med normal avräkningskurs. Om det är till fördel för försäkringstagarna, vill jag precis inte påstå, när markkursen står, som den nu gör. Jag föreställer mig, att det finnes en massa utländska försäkringsföretag, som arbeta här. Det finnes särskilt försäkringsföretag här, som ha största delen av sin försäkringsstock försäkrad i utlandet, och hur det på något sätt skulle kunna vara önskvärt, har jag verkligen svårt att förstå.

Sedan finnes det ju åtskilliga missförhållanden inom bolagen. Herr Röing påstod nu, att dessa missförhållanden voro uppklarade. Såvitt jag kunde förstå, gjorde han gällande att de anklagelser voro obefogade, som riktades mot företaget i fråga, men så långt ifrån att vara uppklarade, ha de påkallat en ny inlaga till Kungl. Maj:t, av vilken jag har en avskrift här.

Jag skall nu icke trötta kammaren med att läsa upp de här 56 maskinskrivna sidorna, utan jag skall blott dra slutklämnen, och den lyder: »Men det är icke blott den skyldige och hans beskyddare inom bolagsledningen, som uppträda, som om livförsäkringsområdet vore förbjuden mark för all intervention i rättvisans intresse. Även den myndighet, som skall övervaka detta område, försäkringsinspektionen, gör sina försök, att ställa sig på bolagsledningens sida genom att, så mycket det kan ske, utan att man tillåter sig direkt osanning, förtaga intrycket av att orätt begåtts.

Det torde dock vara tydligt, att det icke kan få fortgå på sådant sätt. Det måste observeras, att de framförda anklagelserna äro be-

Ang. anordnande av en statens försäkringsverksamhet å olika försäkringsområden. visade, absolut och ovederläggigen bevisade, något som blott styrkes av bolagsledningens sätt att försvara sig — ett försvar, så lätt genomskådat, att man icke kan värja sig för intrycket, att det räknar på en väl stor naivitet hos läsaren därav. Och vilka häpnadsväckande exempel på förfaringssätt i ett stort och ansett försäkringsbolag ha icke lämnats! Ändringar, som utan de försäkrades vetskap insmugits i försäkringsbrev och genom vilka deras villkor gjorts sämre, än som från början överenskommit och beviljats. Stora vinster, som utan försäkringsägarens vetskap utbetalts med ett till en bråkdel reducerat belopp. Till betalning förfallna vinster på återköpta försäkringar, vilka vinster aldrig ens meddelats försäkringsägarna, långt mindre utbetalts. Till utbetalning förfallna försäkringsbelopp, som blott utbetalts delvis, ehuru bolaget mottagit full premiebetalning. Tusentals till utbetalning förfallna återköpsbelopp, vilka aldrig ens meddelats försäkringsägaren, långt mindre utbetalts. Och så använder den person, som är upphovet till allt detta, de försäkrades medel till att åt sig uppföra en av de luxuösaste våningar i huvudstaden.

(Forts.)

Tar man blott ett av alla exemplen ur högen och besinnar, vad det betyder, att ledningen i ett försäkringsbolag, när en försäkrad av någon orsak förtroendefullt insänder sitt försäkringsbrev, i detta utan hans samtycke eller vetskap företar ändringar sig till fördel men honom till förfång, då måste man — det må ännu en gång framhållas — instämna med försäkringstidningen Gjallarhornet, att *ett enda sådant fall* (och de kunna dock räknas i hundrata) *är fullt tillräckligt*. Det är tillräckligt att fälla denna bolagsledning för ohederligt tillvägagående mot de försäkrade, vilkas intressen den dock är satt att bevaka. Och om det likväl icke skulle finnas någon möjlighet att få densamma lagligen fälld, så måste det blott sägas, att hithörande lagstiftning skriar efter förbättring och dylika luckors utfyllande.» När nu förhållandena äro sådana — och det är omöjligt att förneka, att de äro det — synes det mig vara ett rimligt krav, att man får en utredning på detta område, att man får se, var bristerna finnas, och söker få dem avhjälpta. Om detta skall ske därigenom, att man skapar en statsanstalt, d. v. s. ett monopol, eller om det skall ske därigenom, att man på laglig väg här liksom i Österrike tvingar bolagen att införa enhetliga försäkringsbestämmelser, eller om man skall söka rädda sig utur det kaos, som för närvarande råder, på något annat sätt, det får ju utredningen visa. Det skulle ha varit intressant att något ingå på den lagstiftning, som under de senaste åren åstadkommit i Österrike, där man framtvingat enhetliga lagbestämmelser. Men då jag, såsom jag nämnde i början av mitt anförande, tyvärr icke nyligen sysslat med dessa förhållanden och därför icke haft tillfälle att sätta mig in i desamma, måste jag avstå därifrån.

Herr Lindman sade, att man i utlandet hade haft så förfärligt sorgliga erfarenheter av statsanstalter på försäkringsområdet. Ja, det kan ju hända, men det är väl i utlandet som här, att, om män med ekonomiska åsikter, de där sammanfalla med de ekonomiska åsikter,

som herrar Röing och Lindman hysa, sitta vid makten, de naturligtvis icke ha någon anledning att bevisa statsdriftens lämplighet och möjlighet. Man låter kanske anstalterna bli så dåliga som möjligt eller också låter man t. ex. köpa sig av privatföretag på området. En sak är säker: finns det folk, som tror på socialiseringens möjlighet, finns det en ledning i spetsen för ett dylikt företag, som har monopol över hela försäkringsväsendet i ett land, då skall man sköta sig ofantligt illa, om man icke skall kunna konkurrera med sådana företag, som vi nu ha här i Sverige på detta område. Jag vill då framhålla, att det visserligen finns några försäkringsföretag, vilka likväl icke ha så stor omfattning, som ha billiga premier och som äro väl skötta, rent försäkringstekniskt sett, men det finns också i detta land företag, som äro skötta så, att de äro under all kritik. När det är på det sättet, att sådana missförhållanden råda, kan jag inte inse annat än att det icke borde vara något intresse för herrar Röing och Lindman eller över huvud för någon att lägga hinder i vägen för en utredning, som skulle blotta bristerna uti det försäkringsväsende vi äga.

Så finns det ett annat område, där bristerna komma att kännas särskilt svåra, om nu utredningsförslaget faller, som jag antager att det gör, ett område, på vilket jag framdeles, om jag kommer tillbaka hit till riksdagen, vilket är tvivelaktigt, skall tillåta mig att väcka en motion. Jag avser här frågan om inkassering av försäkringspremier per post. Det sätt att inkassera premier, som för närvarande råder, är nämligen fullständigt tröstlöst, och jag vet ingenting hemskare än om jag ännu en gång skulle dömas att arbeta som inkasserare för ett livförsäkringsbolag. Jag skulle bestämt hellre vilja ha tvångsarbete, ty hur överöst med »skäll», som jag den tiden blev många gånger, när t. ex. något annat bolags agent varit uppe före mig och talat om hur dåligt det företag var, som jag representerade, kan man inte tänka sig. Jag kan sannerligen säga, att detta är det värsta arbete, en människa kan få i detta land, och det vill icke säga litet. När så en hel del företag specialisera sig på att upptaga premier per vecka och per månad, förstå ni nog, att försäkringen måste bli så dyr, att innan man utfår ett försäkringsbelopp på låt oss säga 1,000 kronor, om det nu är fråga om en försäkring till viss ålder, man får betala in detta belopp tvenne gånger och kanske ännu mer i en del fall. Nu är det icke omöjligt — det har jag själv sett — att få försäkringarna tecknade kvartals-, halvårs- eller helårsvis, och inte heller anser jag det omöjligt, att om de stora försäkringsbolagen skola leva kvar — om sålunda resultatet av utredningen eventuellt skulle bli, att man ansåge dessa fartfarande böra finnas till — för varje sådant företag ordna postkontor, som toge hand om inkasseringen per post och skötte allt som sammanhängde med detta. På detta sätt finge man helt säkert en billigare inkassering, postverket erhöile större inkomster, man kunde avkoppla den apparat, som inkasseringssapparatens för närvarande är, och folk finge syssla med nyttigare saker.

Ur nationalekonomiska och mänskliga synpunkter hoppas jag

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)

därför, att riksdagen tager detta utredningsförslag och så får frågan klart belyst från alla håll. Jag hoppas också att, som resultat av utredningen, i en framtid få se det proletariat, som nu finns och arbetar på detta område, avlöst av arbetare, som icke behöva utföra ett till största delen Sisufusarbete, bekämpande varandra, utan som kunde giva folk upplysning om de verkliga förhållandena, de verkliga bestämmelserna i ett försäkringsavtal.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde:

Herr Moberger: Herr talman, mina herrar! De av kammarrens ledamöter, som tagit del av utskottets utlåtande och den därvid fogade reservationen, torde ha funnit, att dessa båda gå alldeles vid sidan av varandra. Reservanterna vända sig icke på något ställe mot en enda synpunkt, som utskottet framfört, utan syssla uteslutande med motionen i detta ämne. Detta är ju ganska naturligt, då reservationen är skriven av en person, som ännu icke sett utskottets betänkande.

Då reservationen sålunda icke vänder sig mot utskottet utan som sagt uteslutande riktar sig mot motionen, så torde därav förklaras, att herrar Lindman och Röing, som främst synas ha läst reservationen, fortsätta på samma stråt. Ty som herrarna hörde, vände de sig hela tiden så gott som uteslutande mot motionen men icke mot utskottets betänkande. Herr Röing hade verkligen varit något skarp-syntare än herr Lindman, så att han upptäckt, att utskottet tagit avstånd från en del av motionärens synpunkter, men herr Lindman tycktes icke alls ha märkt detta. Detta avståndstagande betraktade herr Röing för sin del såsom en urvattnad socialism. Jag tror för min del, att i detta sammanhang är det alldeles onödigt att tala om socialism, utan tror, att vi kunna låta frågan vara vad den verkligen är, nämligen en lämplighetsfråga och en praktisk fråga. Är det lämpligt att igångsätta en utredning, huruvida staten bör ytterligare fortsätta på den väg, på vilken staten redan har slagit in, eller är det icke lämpligt? Det är frågan.

Jag ber att få framhålla, att i utskottets betänkande finns det ingenting, som principiellt avviker från den försäkringsverksamhet, som staten redan utövar. När man därför i likhet med herr Röing med sin kända, ålderdomliga Manchesterliberalistiska uppfattning i ekonomiska frågor försöker att göra detta till en gränslinje mellan borgerlig och socialistisk uppfattning, då måste jag säga för min del, att jag anser, att herr Röing är ute på synnerligen suspekta och olämpliga vägar. Här finnes i utskottets betänkande icke alls någon gränslinje mellan borgerlig och socialistisk uppfattning, principiellt sett, utan det är, som jag ber att ytterligare få stryka under, en lämplighetsfråga, som gäller, huruvida staten skall fortsätta och utvidga den verksamhet, som staten redan principiellt accepterat.

Jag bestrider för min del, att vare sig herr Röing eller någon an-

nan kan på utskottets betänkande hämta bevis för den partipolitiska uppfattning, som man här sökt lägga på denna fråga. Jag ber också att få framhålla, att skulle riksdagen eventuellt besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av detta utskottsbetänkande, så är det icke motionen, som kommer att läggas till grund för den skrivelsen, utan utskottets betänkande, ty som herrarna veta, är det utskottets motivering, som lägges till grund för en riksdagsskrivelse.

Motionären har för sin del uttalat sig för statsmonopol på all försäkringsverksamhet. Denna tanke har utskottet för sin del alldeles avvisat, och i det avseendet är jag ense med de herrar, som här polemiserat mot tanken på att man skulle inrätta ett statsmonopol på försäkringsverksamhetens område. Utskottet säger ju uttryckligen på sidan 7: »Vad beträffar det i motionen uttalade önskemålet, att staten framdeles måtte övertaga all försäkringsverksamhet och att således statsmonopol måtte införas inom försäkringsväsendets alla olika grenar, så finner utskottet ingen anledning att nu taga ställning till det synnerligen invecklade och svårlösta spörsmålet om ett statsmonopol på här ifrågavarande område eller förorda en så vittgående utredning.»

Den utredning, som utskottet för sin del således begärt, skall icke behandla frågan om statsmonopol, ty utskottets kläm går ut på en undersökning huruvida och i vad mån staten lämpligen bör utvidga sin verksamhet på olika försäkringsområden.

Om den verksamhet, som staten i det hänseendet redan utövar, finnes ett uttalande i riksförsäkringsanstaltens utlåtande, som är intaget såsom en bilaga till utskottets utlåtande. Riksförsäkringsanstalten nämner där på sidan 18 i betänkandet såsom exempel anstaltens verksamhet enligt förutvarande lagen om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901, den av staten anordnade särskilda, för fiskare avsedda försäkringen mot skada till följd av olycksfall, den frivilliga försäkring, som grundar sig å olycksfallsförsäkringslagen eller lagen om allmän pensionsförsäkring, statens meddelande av livförsäkring i samband med statens egnahemslånerörelse m. m.

Staten har således redan förut principellt börjat försäkringsverksamhet på den frivilliga försäkringens område och även på livförsäkringens område, nämligen i samband med statens egnahemslånerörelse. Detta är således, såvitt jag förstår, intet principiellt nytt som här ifrågasättes att införa.

Varför har då utskottet och även jag för min del biträtt ett sådant utredningskrav, som utskottets kläm innebär? Jo, för min del har jag gjort det först och främst därför, att andra kammaren redan 1912 uttalade sig för utredning på ett bestämt försäkringsområde, nämligen livförsäkringen. Och den gången var det icke så, som herr Röing ville göra gällande nämligen att utskottets betänkande behandlades i kammaren fram på nattsidan och obemärkt gick igenom, utan saken var den, att herr Palmstiernas av utskottet avstyrkta motion efter en ingående debatt bifölls av kammaren utan votering. Det är således icke alls så, att kammaren av förbiseende biföll denna motion

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäkrings-
områden.
(Forts.)*

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

utan det skedde fullt medvetet, och sedan skäl och motskäl blivit vägda mot varandra.

En annan orsak till att jag för min del gått med på detta betänkande, är det, att jag tror, att det råder sådana förhållanden på försäkringsområdet — och den uppfattningen torde vara ganska allmän — att vi helt enkelt icke komma ifrån denna utredning.

Jag ber att få erinra om att i många länder, såsom i Norge, Nederländerna och Tyskland sysselsätter man sig med utredningar om dessa problem. Jag tror som sagt, att förr eller senare måste man göra en undersökning på dessa områden för att man någon gång skall kunna komma till klarhet om, huruvida det är lämpligt med en mer eller mindre utvidgad statlig verksamhet på dessa områden. Utskottet har för sin del icke gjort någon hemlighet av, att utskottet icke väntar sig så mycket av en sådan utredning, ehuru utskottet anser, att det kunde vara värdefullt om utredningen komme till stånd. De myndigheter, från vilka utskottet mottagit yttranden i frågan, nämligen försäkringsinspektionen och riksförsäkringsanstalten, hava uttalat sig i den riktningen, då de sagt, att de anse, att man icke bör motsätta sig en dylik utredning, även om den enligt deras uppfattning torde ge ett negativt resultat. Jag vet icke, om herrar Röing och Lindman vilja beskylla riksförsäkringsanstalten och försäkringsinspektionen för socialistiska tendenser; ett faktum är att de i detta fall varit lika socialistiska som utskottet.

Då jag således är av den uppfattningen, att dessa krav på en utredning med allt större styrka komma att göra sig gällande, tills man förr eller senare får till stånd en dylik utredning, och då den utredning, som här förordas, icke går ut på något statsmonopol utan endast innebär ett fortsättande på den väg staten för länge sedan slagit in, så har jag för min del biträtt utskottets hemställan.

Herr Lindman sökte skrämman med att här vore fråga om inrättande av ett nytt ämbetsverk, där han till och med skådade tusentals maskinskriverskor. Jag tror för min del icke, att detta utskottsutlåtande kommer att ha den verkan, att vi skola behöva avlöna tusentals maskinskriverskor. Utskottet har för sin del framhållit, att vid en eventuell undersökning skulle man också taga i övervägande, huruvida en statens försäkringsverksamhet inom viss försäkringsgren lämpligen kunde kombineras med en tilltänkt eller redan existerande statsförsäkring inom annat försäkringsområde.

Riksdagen har ju redan förut på det andra tillfälliga utskottets inrådan skrivit till Kungl. Maj:t om socialförsäkringens sammanförande under en styrelse, och det är möjligt, att det vid en undersökning kan befinnas lämpligt att i denna stora försäkringsstyrelse inordna även andra försäkringsgrenar. Det har också synts utskottet möjligt att man på denna väg skulle kunna nedbringa administrationskostnaderna. I varje fall är frågan av den art, att det är alla skäl i världen att få den utredd, och på dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Pettersson* i Södertälje instämde häruti.

Herr Fast: Herr talman! Jag uppkallades av ett yttrande, som fälldes av herr Lindman. Han ville nämligen påstå, att jag på tal om försäkringsagenterna skulle hava uttalat den åsikten, att det vore något slags mindervärdiga personer. Jag hoppas kammaren inte uppfattade saken på samma sätt. Jag yttrade endast, att bolaget skötte sina agenter på ett allt annat än tillfredsställande sätt, och talade icke alls om agenterna personligen. Saken har ju för övrigt berörts av herr Lövgren i Nyborg, som understrukit den förtvivilade ställning, ekonomiskt och socialt, som just denna grupp av människor intager.

Medan jag ännu har ordet, vill jag i likhet med den sista ärade talaren påpeka, att samtliga de som uppträtt till stöd för reservationen, ha gått alldeles på sidan om den sak det här gäller. Det finnes icke något ställe i utskottets betänkande, där det talas om socialisering. Men jag förstår, att det är den gamla skräcken för socialismen som här visar sig på nytt. Faktiskt är det ju så, att så snart det väckes en motion från visst håll, så skall den genast betraktas på visst sätt. Jag tyckte, att herr Lindmans uttalande i detta avseende var synnerligen typiskt, han ville nämligen göra kammaren uppmärksam på, att denna motion blivit väckt från vänstersocialistiskt håll. Jag tror inte man skall betrakta saken så. Jag för min del prövar alltid motioner och förslag med hänsyn till deras verkliga innebörd, och om det gäller en motion från högerhåll, som jag anser principiellt riktig, så tvekar jag icke att i trots av dessa ursprung skänka den mitt stöd. Jag tror icke man får anlägga sådana synpunkter, som herr Lindman här gjort, ty då kommer man ju aldrig fram till det man så ofta talar om här, nämligen nationell samling.

Herr Lindman säger vidare, att brandförsäkring icke alls lämpar sig för statsverksamhet. Det är alldeles tröstlöst att se, säger han, huru ofta människor ha underlåtit att brandförsäkra; det är ju en sak, som man får erfarenhet om efter varje liten eldsvåda. Ja, men detta stöder väl bara den uppfattning, som jag gjort mig till tolk för, nämligen att det behöver undersökas, om icke brandförsäkringen är en sådan angelägenhet, där staten bör gripa in.

Jag tror icke heller, att någon kunnat vederlägga, att skogsförsäkring är ett synnerligen lämpligt verksamhetsfält för en statens försäkringsanstalt. Man talar här om de stora svårigheterna med återförsäkring och de kostnader, som skulle vara förenade med detta. Ja, men dessa kostnader skulle väl ställa sig mycket lägre, om det vore staten som vore garant än om det är ett enskilt bolag. Jag har mycket svårt att förstå den uppfattningen.

Till sist skall jag endast be att få rikta en replik mot herr Röing. Då han talade om ett urvattnat socialistiskt projekt, trodde jag för min del, att just det skulle vara en särskild anledning för herr Röing att finna detta utskottsutlåtande behagligt. Men jag har tydligen misstagit mig i den saken.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)

Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)

Herr Schill: Som herrarna finna av utskottets betänkande har jag antecknat mig som reservant i denna fråga. Jag hade icke tillfälle att närvara vid justeringen, men då vi skulle skrida till principbeslut i frågan, förvånade det mig, att ehuru, trots vissa mindre skiljaktigheter, en mycket god enighet rått under hela debatten, det visade sig, att meningarna voro mera delade, än vi tänkt oss. När vi hade den föreliggande motionen till behandling, voro vi alldeles ense om att många punkter däri voro av den art, att vi icke ens behövde reflektera på någon utredning därom. De intyg och yttranden vi fingo från de myndigheter, från vilka vi inhämtat utlåtanden rörande motionen, visade klart och tydligt, att motionären överdrivit, och därför har utskottets utlåtande kommit att giva uttryck åt en annan synpunkt. Emellertid ha dock både utskottet och myndigheterna måst erkänna, att vissa av de oegentligheter, som motionären framhållit, verkligen ha förekommit, och jag vill därför livligt instämma i att om någon förbättring därigenom kunde vinnas på detta område, vore en utredning mycket önskvärd. Men då vi ha en försäkringsinspektion, som skall övervaka försäkringsrörelsen, och den också ger ett bevis för att det finnes brister i lagen, så anser jag, att det vore det rätta att gå den vägen, och jag hoppas, att motioner i det ärendet till ett annat år skola framkomma. Försäkringsinspektionen har ju erkänt, att lagen är bristfällig, att den icke har kunnat ingripa i rätt tid, där missförhållanden ha uppstått, och att således vissa skäl förelegat, som motionären tagit fasta på.

Jag skall emellertid icke gå in på detta vidare, då icke lagfrågan nu föreligger. Här är ju fråga om en skrivelse, som motionärerna föreslå, och då anser jag, att vi måste taga ställning till huruvida detta skrivelseförslag kan ge, vad motionären och utskottet vilja förorda.

Utskottet har icke, så vitt jag kunnat finna, uttalat sig bestämt vare sig mot eller för utredningen eller om det resultat, till vilket utredningen skulle föranleda. Jag har därför icke kunnat finna, att jag har någon anledning att frångå min ställning, då jag antecknat mig såsom reservant.

De stora kostnader, som motionären och alla myndigheter erkänt föreligga, ha nog av dem, som förfäktat motionärens åsikter, överdrivits. Det är nog så, att de enskilda och ömsesidiga bolagen sköta sin verksamhet så, att de försäkrade i allmänhet äro skadelösa för kostnaderna. Så långt man kunnat finna av statistiken, ha de upplagt konti, som fullt bekosta hela försäkringsrörelsen. Det erkännes ju visserligen, att den blir dyr, och den har blivit något dyrare under krigstiden, men jag tror icke, den skulle blivit billigare, om staten drivit rörelse. Jag tror icke, att omkostnaderna för denna verksamhet stigit på långt när i så hög grad, som kostnaderna för statens övriga förvaltningar drivits upp till. För hela försäkringsrörelsen under 1917 — det är det första år, som statens allmänna statistik i detta avseende omfattar — befinner det, att av fondräntor o. s. v. förbrukats ungefär tre fjärdedelar till omkostnader, under det resten blev

över. Beträffande brandförsäkringsbolagen är ju ordnandet av deras verksamhet också en framtidsfråga, eftersom utskottet icke har satt några gränser för hur långt utredningen skall sträcka sig. Det tar för närvarande icke ställning till denna sak, men vägen står öppen, så att vi icke veta, när statens verksamhet skall utsträckas dit. De enskilda brandförsäkringsbolagen, åtminstone de ömsesidiga, ha förvaltningskostnader, som taga i anspråk ungefär en fjärdedel av premieinkomsten. Jag anser, att då kunna icke de försäkrade klaga över att omkostnaderna äro för höga, åtminstone på det hållet.

Vidare ha vi bortåt 400 mindre föreningar, och jag skulle beklaga, om det skulle gå så långt, att dessa skulle bli indragna under staten. De ha så gott som fri förvaltning helt och hållet, emedan den skötes som förtroendeuppdrag av personer, som äro intresserade för saken, och jag skulle icke vilja vara med om att medverka till att beröva de olika orterna dessa små föreningar. Nu har ju utskottet varken trott eller förordat, att det skulle gå så långt, men det har icke satt någon bestämd gräns, var utredningen skall stanna, och därför har jag icke funnit någon anledning att frångå min ståndpunkt, änskönt jag tror, att utskottet gjort sitt allra bästa för att undanröja de stöttestenar, som man från början ville ha in i utlåtan.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Engberg: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet, när jag lyssnade till herr Röings anförande. Han uppräddade där en hel mängd skäl, på grund av vilka han manade kammaren att noga taga sig till vara för detta attentat emot det privatkapitalistiska samhället. Detta var ju själva kontentan i hans tankegång. Å andra sidan sade han, att här föreligger ett så urvattnat betänkande, att det icke säger någonting, varken för eller emot. Jag tänkte då för mig själv, att i så fall borde det väl passa alldeles utmärkt för den politiska åskådning, herr Röing företräder, att man ingenting säger bestämt vare sig åt ena eller andra hållet, utan nöjer sig med att i största allmänhet uttala å ena sidan vissa sympatier, å andra sidan vissa betänkligheter, och att det hela sedan resulterar i någonting, vilket herr Röing mycket riktigt betecknar såsom »urvattnat».

Jag skall utan vidare ge herr Röing rätt därutinnan, att detta utskottsbetänkande speglar just denna metod att säga saker och ting på ett sätt, som egentligen till ingenting förbinder. Ett utskottsutlåtande skall ju dock utmynna i ett yrkande, en framställning till kammaren, och så har ju också skett här. Tittar man på denna framställning, finner man emellertid, att den också är så allmänt och vagt hållen, att jag icke kan finna några som helst rimliga principiella betänkligheter från herr Röings sida att med den fördomsfrihet, som utmärker hans åskådning, kunna gå till en granskning av hela detta problem, då betänkandets kläm ju ändå är lagd på ett sätt, som till ingenting förpliktar vare sig åt ena eller andra hållet. Man önskar ju endast att taga reda på huru de faktiska förhållandena ligga och

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.

(Forts.)

därigenom få ett klart utgångsläge för bedömande av huruvida här bör ske en utvidgning av statens verksamhet på området.

Herr Röing uttalade sin glädje över att de borgerliga representerarna i utskottet icke fastnat på limspöet, och hans tonfall var nästan hjärtinnerligt rörande, då han visade på de fem ståndaktiga, som ifrån det borgerliga lägret icke låtit sig förledas av sirentonerna ifrån socialistiskt håll, och han slutade med en självapostrofering och sade, att eftersom kammaren nog hade anledning att taga en viss hänsyn till hans uppfattning i ekonomiska frågor, han ansåg sig böra auktoritativt varna kammaren för att gå med på detta.

Ja, även med risk att kantstöta herr Röings auktoritet i denna fråga, vill jag ändå göra ett par små erinringar. Det har redan av utskottets ärade ordförande framhållits, att den reservation, som är fogad till utlåtandet, går på sidan om saken. Den tar icke upp de synpunkter, som utskottet behandlar, utan den anknyter sig faktiskt, såsom herr Moberger framhöll, till vad som föreligger i motionen, och man skjuter fram i förgrunden i denna reservation faran av en monopolisering på detta område. Jag skulle gent emot herr Röing vilja peka på två omständigheter. Den ena är det av herr Lövgren i Nyborg antydda behovet för den stora allmänheten att verkligen få en utredning till stånd på detta område, ty det lider intet tvivel, att de missförhållanden, om vilka det har talats, föreligga. Men det lider heller intet tvivel om att det råder en slags osäkerhets känsla, huruvida denna verksamhet är så skött, som den borde vara, och huruvida icke ett utsträckande av statens verksamhet på området där skulle skapa dels bättre administration, dels också måhända ge förmånligare resultat för försäkringstagarna.

Men där kommer till en annan synpunkt, som också herr Röing gick förbi, nämligen frågan om kapitalplaceringen. Det är ingalunda så, som herr Lindman sade, att det kan vara hugget som stucket ur kapitalplaceringssynpunkt, om staten skulle börja att taga hand om denna verksamhet eller om det är privata som sköta den. Ty det må jag säga — det kanske är en specifikt socialistiskt synpunkt, men jag vill dock framhålla den — att jag anser, att det är en betydande skillnad, ifall kapitalplaceringen kan ske ur *samhällets* synpunkter genom staten själv så att ett bedömande är möjligt, i *vilka* produktiva företag, i vilka inrättningar placeringen ur hela den samhälleliga ekonomiens synpunkt bör ske, mot om det skall ske av de privata, som där naturligtvis icke äro i stånd till, icke ha möjlighet att opartiskt bedöma, på vilka områden av den ekonomiska verksamheten inom samhället det är lämpligt att placera det ifrågavarande kapitalet. Det är den synpunkten, herr Röing förbiser. Om man tar hänsyn till hur pass stora kapitalmassor, som äro placerade i denna privata försäkringsverksamhet, måste man säga sig, att det redan ur kapitalplaceringens synpunkt är ett intresse av första ordningen att här kunna avlösa denna privata verksamhet med en statligt organiserad sådan. Om det finnes ett område, som ligger moget för socialiseringstanken, så är det detta. Jag må säga, att när en så pass konservativ national-ekonom som tysken Adolf Wagner på sin tid kunde träda i breschen

i Tyskland för en socialisering av försäkringsväsendet, borde heller icke den liberale herr Röing hysa alltför stora betänkligheter däremot.

Till slut ber jag att få säga, att då jag hörde det goda samförstånd, som i denna fråga rådde emellan herrar Röing och Lindman, jag visserligen gjorde den reflexionen, att det ju icke är första gången, som man i frågor, där det gäller att på något sätt utvidga samhällets behörighet över den enskilde, träffar herrarna broderligt på samma linje. Men jag gjorde också en annan reflexion, och det var, att detta samförstånd i denna fråga emellan de två och denna avoghet gent emot herr Moberger, som svikit den sant liberala läran genom att ge sin anslutning till detta ganska vaga uttalande, det varslade för mig om den kommande period i svensk politik, då vi få de ekonomiska frågorna framskjutna i förgrunden och då skillnaden mellan herr Röing och herr Lindman kommer att bli ungefär densamma, som råder mellan jourhavande och daghavande korpral.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Herr Lövgren började diskussionen i afton med att framhålla en synpunkt, som förut utvecklat under debatten på förmiddagen, nämligen den synpunkten, att ett av huvudskälen för en socialisering av försäkringsverksamheten är det, att den nuvarande agentkåren befinner sig närmast i proletärställning. Ja, naturligtvis antar jag, att herr Lövgren har rätt däri att det även bland herrar livförsäkringsagenter finns personer, som leva under mycket brydsamma ekonomiska förhållanden. Men då man är av den åsikten som herr Lövgren, att, om försäkringsverksamheten skall socialiseras, staten behöver agenter för att med framgång driva försäkringsverksamheten samt att målet är att omkostnaderna genom socialiseringen skola bli mindre, så torde det finnas föga hopp för dessa agenter, att de skola erhålla förmånligare villkor i form av högre provisioner, varigenom de skulle kunna genom sitt arbete få ökade inkomster. Det finns naturligtvis också bland livförsäkringsagenterna, liksom bland alla andra näringsidkare, en hel del personer, som inte lämpa sig för detta arbete och därför ej ha framgång i detsamma. Härför fordras personer, som äro alldeles särskilt kvalificerade för uppdraget. Och om de icke äro det, så ha de naturligtvis ytterst svårt att göra försäkringar i en sådan utsträckning, att de genom detta arbete få inkomster, som äro för dem tillfredsställande. Men när man, herr talman, har den synpunkten på försäkringsverksamheten här i landet som herr Lövgren, vilken tillät sig yttra, att varje försäkring numera är humbug eller ett skurkstreck — han använde det ordet — så är det icke att undra på att man kommer till det resultat som han gör. Men jag har icke samma erfarenhet från de år under min ungdom, då jag vid sidan av annan verksamhet arbetade som livförsäkringsagent.

Herr Moberger sökte borttaga varje skymt av misstanke, att det fanns kvar uti detta utvattnade utskottsbetänkande något, som egentligen gav motionären rätt i hans hemställan. Han ansåg, att

Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

det blott är en lämplighetsåtgärd, då utskottet föreslår, att riksdagen må i skrivelse till regeringen anhålla att den av utskottet föreslagna undersökningen äger rum. Nej, herr Moberger, jag tror knappast, att man kan resonera så. Majoriteten inom utskottet har väl under ärendets behandling i utskottet kommit till den övertygelsen, att den anser det vara fördelaktigt ur såväl försäkringstagarnas som statens synpunkt, att staten utvidgar sin verksamhet på det ifrågavarande området och därför upptar försäkringsbranscher som staten tills dato inte sysselsatt sig med — först när man kommit till den ståndpunkten, bör man vara med om en skrivelse, vari man anhåller om den föreslagna utredningen.

Nu framhöll herr Moberger — och jag finner att det låter bra egendomligt i en liberal mans mun — att jag i mitt sista yttrande hängav mig åt ålderdomsskröpliga manchesterteorier. Ja, herr Moberger, jag är liberal och har alltid varit det, och för mig är det en hederstitel, när jag av mina politiska motståndare i ekonomiska frågor kallas manchesterman. Jag är övertygad om, att manchesterteorierna komma att visa sig vara hållbara långt efter det de grumliga teorier ha fördunstat, som herr Moberger i denna fråga hängivit sig åt.

Herr Moberger lade in i de yttranden, som ha inkommit från myndigheterna, mer än jag anser man har rätt att göra. Herr Moberger ansåg, att yttrandena såväl från försäkringsinspektionen som från riksförsäkringsanstalten ligga på precis samma plan som utskottets betänkande och hemställan. Det är helt naturligt, att försäkringsinspektionen och riksförsäkringsanstalten inte direkt vilja uttala, att de under inga förhållanden kunna förorda någon utredning. Men för att visa, på vilket annat plan deras yttranden ligga, skall jag tillåta mig läsa upp ett par rader ur deras inlagor. Försäkringsinspektionen yttrar om utredningen ifråga: »Med åberopande av vad ovan anförts, får försäkringsinspektionen uttala, att den icke finner, att motionären förebragt tillräckliga skäl för sitt yrkande om utredning angående införande av statlig försäkringsverksamhet på den frivilliga försäkringens område.» Och riksförsäkringsanstalten uttalar visserligen sin anslutning till att staten övertar den obligatoriska socialförsäkringen, men tillägger på sid. 18 följande: »I fråga åter om annan frivillig försäkring, såsom livförsäkring, brandförsäkring, sjöförsäkring, enskild olycksfallsförsäkring m. m. — vilken försäkring hittills plägat innefattas under benämningen privatförsäkring — göra sig andra synpunkter gällande.»

Jag tror egentligen icke, att min högt ärade vän herr Engberg är så ofantligt överraskad över att inte han och jag befinna oss på samma linje, när vi diskutera en motion, som innebär ett förslag att en näring skall socialiseras. Den lilla oartighet, som han tillät sig mot det parti, som jag har äran tillhöra, tror jag, att varken partiet eller jag bör fästa alltför stort avseende vid. Det är inte första gången han och jag stå här i kammaren och bekämpa var-

andras åsikter och uppfattningar i ekonomiska frågor. Han är en troende marxist, vilket jag icke är. Jag förstår så väl, att herr Engberg med sin marxistiska uppfattning och åskådning tror, att det är för såväl försäkringstagarna som staten en fördel, om motionen bifalles. Herr Engberg gav mig fullständigt rätt i den beteckning, som jag tillät mig använda om utskottsbetänkandet, nämligen att det är utvattnat och för en socialdemokrat inte mycket värt. Detta önskar jag understryka. När det här i kammaren varit fråga om förstatligandet av sockerindustrien; när det varit fråga om förstatligande av våra stenkolsgruvor; när det varit fråga om införande av statsmonopol rörande handeln med sulfitsprit — stodo vi, herr Engberg, någon gång under behandlingen av dessa frågor, på samma linje? Nej, jag vet, att våra åskådningar i ekonomiska frågor gå vitt isär, och jag har i denna kammare, uppträtt så pass många gånger i dessa frågor, att herr Engberg icke skall kunna beskylla mig och ej heller det parti jag tillhör — det kan ju finnas ett och annat undantag bland dess medlemmar — att vi ha anslutit oss i ekonomiska frågor till så grumliga linjer, som utskottet här tillåtit sig föreslå. Jag är övertygad om, att herr Engberg och de av herr Engbergs partikamrater, som framför andra äro övertygelsetrogna marxister, nog komma att draga försorg om att de båda borgerliga partierna komma att intaga, om de inte redan förut göra det, en bestämd fast ståndpunkt i socialiseringsfrågan.

Herr Engberg framhöll till sist som sin åsikt, att det förhållandet, att herr Lindman och jag här icke blott framställt samma yrkande utan även i mångt och mycket uttalat liknande åsikter i denna fråga, tyder på en borgerlig samling. Herr Engberg vet, att det finns andra socialdemokratiska redaktörer än herr Engberg, som under de sista veckorna framställt en liknande åsikt och uppfattning. Och jag tror verkligen, att i många ekonomiska frågor ha dessa två partier nog i det stora hela ungefär samma uppfattning, och det skulle glädja mig personligen, om det åtminstone i socialiseringsfrågan skulle visa sig, att de borgerliga partierna som regel ginge samman till gemensamt motstånd. Det kan ju finnas, som jag förut framhållit i anföranden, när socialiseringsfrågor varit uppe, fall, då man kan tänka sig, att en annan ståndpunkt även efter mitt sätt att se är den riktiga. När t. ex. en utländsk trust missbrukar sin ställning på den svenska marknaden, kan man tänka sig, att staten bör gripa in, att man då bör vara med om att förstatliga en viss bransch eller näring. Men som regel anser jag, att man bör resa det starkaste motstånd mot de socialiseringssträvanden, som helt naturligt komma att framföras på grund av socialdemokraternas uppfattning i ekonomiska frågor.

Till sist framfördes till den ärade reservanten herr Schill den frågan, varför man icke skall vara med om en skrivelse, varigenom vissa missförhållanden kunna avlägsnas som nu förefinnas inom försäkringsrörelsen? Jag skulle för min del icke göra något som helst motstånd, om utskottsbetänkandet innehölle ett sådant förslag.

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Porta.)*

Visst kan det finnas försäkringsföretag, som icke äro tillfredsställande skötte där kontrollen kanske inte är tillräckligt effektiv, i vilka kanske metoder tillämpas, som man inte kan godkänna. Innehölle utskottets utlåtande ett förslag till skrivelse om skärpt kontroll, och ett förslag att man skulle se till att vissa missförhållanden, som man känner till, skulle undanröjas genom lagstiftningsåtgärder, ja, då skulle jag med nöje vara med om att ge min röst till förmån för en sådan skrivelse. Men såsom detta utskottsbetänkande är formulerat och med den motion, som ligger till grund för detsamma, kan jag, herr talman, icke med min röst bidraga till denna skrivelse utan yrkar fortfarande avslag på utskottets hemställan.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Då jag för min del anser, att en socialisering av den privata försäkringsverksamheten icke skulle vara till nytta, så ber jag att med några ord få motivera denna min ståndpunkt i denna viktiga ekonomiska fråga. Herr Moberger har här visserligen försökt klargöra för oss, att utskottet i sitt utlåtande tagit fullständigt avstånd från eller avklippt frågan om socialisering av försäkringsverksamheten. För min del kan jag dock icke se, att detta är riktigt, då det ju här gäller upprättande av en statens försäkringsanstalt. Såvitt jag kan se, har utskottet i motiveringen icke tagit avstånd därifrån. Det är endast i den slutliga klämman man sagt, att utredningen skulle vara allsidig och förutsättningslös. Men jag tror för min del, att åtminstone om utredningsmännen skulle bestå av herrar Moberger och Fast det är lätt att förstå, i vilken riktning utredningen skulle gå. Ser man litet mera praktiskt på denna sak och tänker på den stora allmänheten, som beröres av försäkringsverksamheten på de områden, som i motionen avses, så tror jag, att den svenska allmänheten säkerligen med ganska osäkra blickar skulle emotse det slutliga resultatet av en sådan utredning. Det är både min och många andras uppfattning, att staten icke kan på ett billigt sätt sköta en verksamhet av detta slag. Och tänker man sig, hur det skulle gestalta sig, när en gång all försäkringsverksamhet vore in dragen under riksförsäkringsanstalten, så att denna icke hade någon som helst konkurrens, så undras det mig verkligen, till vilken procent premierna skulle stiga för försäkringstagarna. Det torde komma att bliva belopp, som verkligen skulle vara avskräckande. Min övertygelse är, att försäkringsverksamheten på många områden fortfarande måste överlämnas åt det enskilda intresset och initiativet. Den kan då skötas på ett mycket billigare och enklare sätt och dessutom även mycket förmånligare. Jag anser för min del, att en utredning i detta fall är alldeles onödig. Var och en, som känner till förhållandena på detta område, vet, att de enskilda försäkringsanstalterna i vårt land, åtminstone vad beträffar de mindre försäkringsbolagen, ha kunnat skötas så, att det avlupit med ganska små premier. De ha dock kunnat uppehålla verksamheten och även samla en väsentlig sparpenning eller fond för att betäcka

eventuellt kommande olyckor och utgifter. Jag kan i detta fall icke finna, att det kan vara möjligt, åtminstone för någon borgerligt sinnad, att vara med om en utvidgning av statens verksamhet på detta område.

Jag skall begagna tillfället att här ur en tidningsartikel — jag förmodar, att dess ansvarige redaktör kan stå för innehållet i densamma — få anföra några siffror ur riks försäkringsanstaltens berättelse för år 1918. Det framgår att förvaltningskostnaderna uppgått till 1,213,488 kronor, vari ingår kostnader för läkarebetyg med 72,088 kronor; i ren förvaltningskostnad blir det således 1,141,400 kronor. Det häremot svarande ersättningsbeloppet utgör 1,057,399 kronor. Av dessa siffror framgår, att förvaltningskostnaden för varje i ersättning utbetald krona blir 1 krona 23 öre. Det torde icke föreligga någon anledning att misstänka, att icke dessa siffror äro med verkligheten överensstämmande. Skulle det icke vara så, så går ju dock allt i den stil, som man har erfarenhet av ifråga om resultatet av statlig verksamhet.

Herr talman, jag kan för min del icke annat än på det kraftigaste protestera mot utvecklingen av sjuk- och allmän försäkringsverksamhet på sådant sätt som det föreliggande utskotts förslaget åsyftar, vilket, om det vunne framgång, skulle löda till ett resultat, som skulle vara till stor skada för hela landet.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina herrar! Jag vill till herr Röing säga det, att när agentkåren nu sjunkit ned till ett proletariat, detta är beroende på den oerhörda och osunda konkurrensen på området. Ty när avfallet i vissa försäkringsbolag uppgår till mer än en tredjedel av anskaffningssumman, och arvodet till agenterna utgår på det sättet, att när försäkringen är tecknad och första premien är betald, de få ut arvodet men hava återbetalningsskyldighet till bolaget till dess en hel årspremie är inbetald, så är det klart att agenterna arbeta under synnerligen ogynnsamma förhållanden. När en försäkring förfaller, blir ju agenten återbetalningsskyldig, och det arbete han nedlagt har varit förgäves. Sådant bidrager att skapa ett proletariat. Dessutom om man hade enhetliga bestämmelser och möjlighet till kontroll från allmänhetens sida skulle det kunna undvikas, att agenterna nu hava sådan möjlighet att beljuga varandra.

Herr Lindman framhöll i sitt anförande — jag glömde beröra det i mitt första anförande — att bolagen icke hade särdeles stora vinster. Nej, det kan mycket väl hända, men det är väl därför, att de, som bilda bolagen, betrakta det som mest vinstgivande och fördelaktigt ur den synpunkten, att företaget är en kapitalhopsamlare, varigenom de bliva i tillfälle att arbeta och sedan förkovra sig med tillhjälp av detta kapital. Naturligtvis vore det, som herr Engberg framhöll, mycket riktigt och bättre för samhället, att dessa oerhörda kapital stode

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet i
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

Ang. anordnande av en statens försäkringsverksamhet å olika försäkringsområden.

under samhällets kontroll än att de nu stå under ett fåtal enskilda mäns handhavande.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Moberger: Herr talman! Då herr Röing upptar herr Lindmans gamla ofruktbara paroll: front mot socialismen! och manar till borgerlig samling mot den socialism, som skulle ligga fördold i detta betänkande, så får jag för min del säga, att jag anser, att tillfället är synnerligen illa valt. Om man skulle kunna finna någon socialism i detta betänkande, måste man sannerligen läsa med förstoringsglas, annars tror jag verkligen ej man kan finna något sådant däri.

Herr Röing bekände sig vara gammal manchesterliberal, och det har han naturligtvis sin fulla frihet att vara. Jag har för min del, så länge jag följt svensk politik, ej kunnat finna annat än att manchesterliberalismen i dess gamla form för närvarande mest är omfattad av bolagsintresserade kretsar. Där finner man denna form av liberalismen mest renodlad, och detta därför att den anses mest gynnsam för bolagsintressena. Jag tror för min del, att denna liberalism, som herr Röing här velat giva ut för att vara en liberalism för allt vad liberaler heter i vårt land, tämligen illa rimmar med det social-reformatiska program, som den moderna liberalismen för sin del bekänner sig till. Men över huvud taget tycker jag för min del, att det var ganska onödigt av herr Röing att inlåta sig på någon dylik storpolitisk debatt i detta sammanhang.

Herr Röing ville göra gällande, att jag skulle mindre riktigt ha citerat yttranden av försäkringsinspektionen och riksförsäkringsanstalten, då jag gjorde gällande, att dessa myndigheter ej ansågo sig hava anledning motsätta sig den utredning, som här begäres. Jag ber då att få citera. Försäkringsinspektionen säger uttryckligen, att den för sin del anser sig ej böra uttala sig mot sådan utredning, då även ett negativt resultat av densamma skulle vara av betydelse. — Riksförsäkringsanstalten säger, att anstalten anser det ovisst, om värdet av en sådan utredning kan komma att motsvara de därmed förknippade kostnaderna, men har för sin del intet att erinra mot att en sådan utredning kommer till stånd. Det var icke något annat än detta som jag sade i mitt föregående yttrande, och som herrarna finna, är det fullt i enlighet med de föreliggande yttrandena.

Herr talman, jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Sedan denna fråga synnerligen mycket uttänjts under diskussionen och fört denna in på områden, som jag tror icke precis ha varit fruktbarande för avgörandet av det mer eller mindre sakliga i spörsmålet, är det kanske skäl i att vi komma ned till jorden igen en smula.

Det var just utskottets ärade ordförande som erinrade om, att riksdagen hade beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken begärdes utredning beträffande sammanförande av socialförsäkringens

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)*

olika grenar, för att man skulle få ett fastare grepp och även billigare skötsel samt större planmässighet på detta område. På något outrannsakligt sätt knöt han det ihop med den tanke, som av motionären och utskottet här förordats. Jag var en av de motionärer, som föranledde det nämnda beslutet, men jag hade icke den avlägsnaste tanke på, att staten skulle vara total försäkringsman i detta land, då jag skrev motionen. Det är möjligt, att saken kanske någon gång långt fram i kommande tid kan realiseras, men jag vågar påstå, att det är redan en stor uppgift, om vi kunna samla det vi redan givit oss in på för att få socialförsäkringen till något enhetligt, helt och planmässigt. Detta och vad som vidare nödvändigt kan behövas härvidlag, det tror jag knappast är lämpligt att lägga ihop med vad som i detta sammanhang är fråga om. Jag får sedan verkligen säga, att jag för min del icke har någon förskräckelse för att staten företager något på detta område, men jag tror att det ligger i statens intresse, att det finnes även enskilda företag på området, om det nämligen är möjligt för enskilda redan förut existerande företag på området att existera. Ty utan dem saknar staten ledning för sin kontroll. Det finns egentligen i statsdriften icke någonting, som kan jämföras med ett privat företag på området. Och kan man icke göra en sådan jämförelse, så kan man icke få något grepp för utrönande av, om statsdriften är lagd klokt, oklokt eller mindre klokt, absolut icke. Staten står för risken, kostnaderna därmed punkt. För att få något tag på saken, när det gäller att se efter om man har inrättat sig ekonomiskt, om man över huvud sköter dessa grenar på bästa sätt, är det ovärderligt för staten, om det finns enskilda företag, med vilka man kan göra jämförelse. Redan nu har ju staten försäkringsrörelse på åtskilliga områden och visst icke så små områden. Jag menar och tror, att som vi ha det nu lagt i vårt land, så är det den bästa nyttan för staten, att den har dessa enskilda företag just för att jämföra med, huru statsföretagen drivas, och för att kunna få initiativ till de möjliga förbättringar, som där böra och kunna göras. Sedan är det ju naturligt, att försäkringarna med naturnödvändighet flytta till det område, där detta skötts bäst, fördelaktigast och mest ekonomiskt. Då förstår jag egentligen icke, varför man skall behöva detta statens maktspråk, som säger: Ni skall dit, antingen Ni vill eller icke! Ty det är nog ingen samhällsgrupp, som är så oförstående för sina intressen härvidlag, att den icke nyttjar de försäkringar, som giva de största fördelarna eller, kanske rättare uttryckt, draga de minsta kostnaderna.

Det är från denna synpunkt, jag sett saken, och icke alls från synpunkten av, om det hör till den teorien eller till den teorien. Jag tror nog, att vi i kommande tider få inrätta oss för en blandning på det här området. Staten får ovillkorligen sysselsätta sig med rätt mycket, som vi för 20 eller 30 år sedan icke trodde. Men den, som tror på det, att staten skall vara över huvud taget den enda företagaren på åtskilliga områden, den tror jag tar grundligen fel. Ännu är det nog så, att det enskilda initiativet, just den kraft, som där kan utvecklas gentemot denna omedvetna tröghetslag, som påvilar statsdriften, även om cheferna äro de allra mest initiativrika, kunniga och dug-

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.*

(Forts.)

liga män på sitt område, är det, som vi praktiska män mer skola se till, än vi hittillsdags gjort. Och det lönar sig då icke att stå och bekämpa varandra med några teorier, ty det är fakta, som i det fallet äro mest avgörande. Och när vi enligt min åsikt just nu ha det så förspänt på det sociala försäkringsfältet, att det skulle vara mycket lyckligt, om vi kunde bemästra det vi för statens räkning ha dels i gång och dels givit på hand, så tror jag icke det i detta ögonblick är värt att inlåta sig på mera, utan man får nog stanna en stund och hämta andan.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr R ö i n g: Herr talman! Herr Moberger försökte i sitt sista anförande få kammaren att tro, att mitt anförande bottnade i en uppfattning, att jag anslöt mig till de skaror, som skrivit på sina fana devisen: front mot socialismen! Nej, herr Moberger, jag sätter icke likhetstecken mellan socialismen och socialiseringssträvandena. Jag är en bestämd motståndare i princip till dessa socialiseringssträvanden, och dem kommer jag att efter måttet av mina krafter att bekämpa. Och det finns t. o. m. socialdemokrater både inom och utom riksdagen, ja t. o. m. vänstersocialister, som äro ytterst tveksamma, huruvida det är lämpligt att åtminstone under nuvarande förhållanden införa socialiseringen i större utsträckning. Jag ber endast att som ett exempel få erinra kammarens ledamöter om ett anförande i fjol av herr Fabian Månsson, som tillhör den vänstersocialistiska gruppen här i kammaren, då han utropade från talarstolen: Jag kommer att intill sista blodsdroppen bekämpa varje försök som kommer att göras att förståtliga sockerindustrien! Detta blott som ett exempel.

Herr M o b e r g e r: Herr talman! Jag ber att ånyo få påpeka för herr Röing att det är tämligen onödigt att tala om socialisering i detta sammanhang då, som jag två gånger förut påpekat, utskottsbetänkandet icke innehåller någonting därom.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
anordnande
av en statens
försäkrings-
verksamhet å
olika försäk-
ringsområden.
(Forts.)*

Omröstningen utföll med 66 ja, men 77 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlöning.*

Genom en den 31 december 1919 dagtecknad, till lagutskottet hänvisad proposition, nr 248, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

LAG

om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Häri genom förordnas, att 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Beslutar församling med minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagandes röster att höja lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, skall det beslutet, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens prövning och fastställelse.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av propositionen väckt motion, nr 415 i andra kammaren, av herrar *Hamrin*, *Björck* i Jönköping, *Olsson* i Ramsta och *Osberg*, vari hemställts, att riksdagen med avslag å ifrågavarande proposition ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vilken mån 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skulle kunna jämkas, i syfte att underlätta möjligheten för församling, vars majoritet så önskade, att höja den för prästerskapet fastställda avlöningen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, för sin del bifalla ifrågavarande proposition.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Björck* i Jönköping: Herr talman, mina herrar. Som kammaren behagade finna, har i en av mig jämte några andra ledamöter i denna kammare avgiven motion framställts ett avslagsyrkande på denna proposition under samtidig hemställan om en ut-

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

redning i syfte att underlätta möjligheten för en församling, vars majoritet så önskar, att höja den för prästerskapet fastställda avlöningen. De av kammarens ledamöter, som voro närvarande här i fjol, då alldeles samma sak förelåg till behandling på grund av en enskild motion, torde erinra sig, att det då fanns en ganska betydande minoritet i denna kammare, som ansåg sig böra avböja det krav på förändring i prästlönelagen, som Kungl. Maj:t nu funnit sig böra framlägga för riksdagen av den anledning, att icke något kyrkomöte kommit till stånd mellan 1919 och 1920 års riksdagar.

Jag skall icke i onödan taga upp denna aftons dyrbara tid, men jag anser mig i alla fall böra understryka, vad som redan i fjol betonades, att denna fråga är av synnerlig vikt för församlingarna och att, då prästlönelagen kom till, det icke minst från denna kammares sida hölls hårt på, att man icke skulle möjliggöra för församlingarna att i onödan höja lönerna för sina präster. Anledningen därtill var säkerligen att söka i en dyrköpt erfarenhet om, vad kyrkostämmans ordförande i sådant avseende manipulationsvis kunde åvägbringa, om han fick ostört spelrum. Här föreläs nu, att $\frac{3}{4}$ av de i *stämman deltagande* skola kunna fatta beslut om att höja prästlönen. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att praktiskt taget vilket ringa antal deltagare som helst i kyrkostämman därigenom erhåller möjlighet att godtyckligt ikläda församlingen ekonomiska förpliktelse för årtal framåt av kanske ganska betydande räckvidd. Det var detta, som denna kammares ledamöter och icke minst dess bondeelement voro angelägna om att förhindra, då prästlönelagen skrevs. Och detta skulle nu strykas över utan vidare!

Utskottet har egentligen icke kunnat förebbringa några hållbara skäl mot motionen, även om man tagit till de starka orden, och man har kanske gjort det just därför att sakskalet tryta. Utskottet säger: »Enligt utskottets mening är den i motionen sålunda uttryckta farhågan ej berättigad». Ja, varför är den icke det? Jo, det heter längre ned: »Erfarenheten har dessutom visat, att just vid lönefrågors behandling intresset för deltagande i stämmor är större än eljest, och detta gäller ej minst i fråga om dylika avgöranden i den kyrkliga kommunen». Det vitsordades ju under debatten här i fjol från olika håll, att intresset ingalunda var så stort eller att kanske intresset var stort, men stämmorna hade annonserats på sådant sätt, att det icke var möjligt för församlingarnas invånare att bestämt avgöra, vad som egentligen skulle förekomma där. Jag anförde sådana fall från Jönköping, och det kom från Malung och även från andra håll erinringar i samma anda. Det skälet är således icke hållbart. Just den omständigheten, att prästen är ordförande i kyrkostämman och sålunda på grund av den makt, som han besitter därigenom att han själv utlyser och leder stämman, måste mana att här gå försiktigt fram.

Sedan säger utskottet, att vad motionärerna anført angående behovet av sådant höjande av lönerna, icke är hållbart. Visserligen utgår det dyrtidstillägg. Det medgiver man. Det kan man

icke gärna förneka, då därom föreligger proposition, och då det har utgått de senare åren. Dessutom föreligger i år proposition om tillfällig löneförbättring. Under dessa betingelser menar jag, att det icke förefinnes något trängande behov av *omedelbar* förändring. Och då man i fjol från departementschefens sida erfor, att kyrkofondskommittéerna voro sysselsatta med att utreda detta spörsmål, så kan jag icke se, att man skall taga en godtyckligt ändrad formulering, bara för att man ömmar för prästerskapet.

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.

(Forts.)

Nu medger jag gärna, att lönerna äro lågt satta och att prästerna därför äro berättigade att få dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring. Utskottet framhåller emellertid — och det ber jag att alldeles särskilt få taga fasta på: »Dyrtidstillägget och den tillfälliga löneförbättringen avse nämligen att bereda tjänsteinnehavaren lättnad i det ekonomiska tryck, dyrtiden medfört; syftet med här ifrågakvarande lönetillägg åter är att, om på grund av särskilt inträffade förhållanden (exempelvis *starkt ökad folkmängd i församlingen*) prästens arbetsgörömlighet väsentligen ökats, åt prästen bereda en däremot svarande högre ersättning». Men vilka garantier har utskottet, att det *alltid* är en *sådan* löneförhöjning, som ifrågakommer? Här vet utskottet, att det är just motiv, av det anförda art som komma att ligga till grund för eventuella löneförhöjningar? Utskottet kan så mycket mindre ha några garantier, härutinnan som Kungl. Maj:t och prästlönelagen, att sådana omständigheter inverka i viss mån automatiskt höjande på lönen.

Det talas ofta icke minst i denna kammare om avfolkning av landsbygden. Det konstateras också en flyttning av folket in till städerna, en minskning på många håll av befolkningen på landsbygden. De *stora* förändringarna i samhällenas folkmängd föränledes emellertid genom inkorporeringar, och så snart en inkorporering kan skönjas på nära eller fjärran håll, vad gör Kungl. Maj:t då vid bestämmandet av lönen? Jo, det föreskrives, att regleringen skall gälla interimistiskt, och så snart förändring inträffar, kan regleringen göras om. Det fall, som utskottet här tagit fasta på, kan alltså redan med nu gällande lagstiftning regleras av Kungl. Maj:t. Och den nu citerade förändringen av paragrafen är såhunda alldeles onödig.

Nu kan utskottet säga, att en sådan inkorporering dock icke alltid kan förutses. Det bör emellertid anmärkas, att det då finns möjlighet för kommunen att lindra prästens arbete genom att anställa en ny prästerlig kraft. Likaledes bör det ihågkommas, att den normala ökning, som medges på grund av växande folkmängd, är relativt obetydlig. Prästlönelagen bestämmer, huru mycket prästlönen skall höjas efter antalet själar i församlingen. Det är för varje hundratal 30 kronor upp till 3,000 och därefter 40 kronor samt 15 kronor för komminister. Vad utskottet här tagit fasta på har alltså ingen större praktisk betydelse. Om en församling vill höja avlöningsförmånerna, är det säkerligen i regel på grund av penningvärdets fall, dyrtiden och vad därmed äger sammanhang. Och de förhållandena har riksdagen åtagit sig att ordna å

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlöning.
(Forts.)

ena sidan genom dyrtidstillägg och å andra sidan genom tillfällig löneförbättring.

Då jag därför som sagt icke kan finna det påkallat att gå skyndsamt fram till revision och då all föregående erfarenhet manar till oerhörd försiktighet på detta område, så kan jag icke se, att det finns någon anledning för kammaren att nu brådstörtat bifalla propositionen. I stället tala alla skäl för att gå den väg, motionärerna anvisat, att låta en utredning komma till stånd om ändrade former för att församlingsmajoritetens vilja må kunna manifesteras i framställning till Kungl. Maj:t om löneförhöjning. Ty det kunna vi väl vara överens om — och det förmodar jag även utskottet och i varje fall dess vänster icke har någonting att erinra mot — att det bör vara *församlingsmajoriteten*, som skall fälla utslaget, även om utskottet anmärkningsvärt nog icke velat vara med om att skapa garanti för, att sådan majoritet verkligen föreligger.

Med hänvisning till vad jag här anført ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Mora och *Sköld*.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Till en början skall jag be att få skingra ett litet missförstånd, som det föreföll mig, att den föregående ärade talaren gjorde sig skyldig till. Han tycktes tro, att syftet med denna lagändring skulle vara, att man ömmar för prästerskapet. För min del får jag säga, att det har varit en annan hänsyn, som varit för mig mera avgörande. Och det är, att jag har ömmat för församlingens rätt att få bestämma som den vill i sina egna angelägenheter. Den rätten anser jag vara alltför mycket beskuren genom den nuvarande bestämmelsen. Denna kräver för att ett beslut om löneförhöjning skall vara giltigt, att man kan åstadkomma $\frac{3}{4}$ av hela församlingens röstetal för detsamma. Med en sådan inskränkning i församlingens rätt att få besluta i egna angelägenheter anser jag det vara nästan omöjligt att genomdriva dylika beslut.

Nu säger den föregående ärade talaren, att om man antager det föreliggande förslaget, kommer det att leda till missbruk. Prästerna äro så illfundiga, menar han, de kunna styra så till, att de få en liten samling folk hoptrummad på kyrkostämman, som beslutar som prästen vill. Däremot vill jag erinra, såsom även utskottet redan framhållit, att enligt kyrkostämmoförordningen prästen är skyldig att, när ett sådant ärende som löneförhöjning skall förekomma, kungöra det i kyrkan, anslå det på därför avsedd plats och införa det i en eller flere ortstidningar. Och kungörelsen skall innehålla uppgift på överläggningsämnet.

Gent emot detta anför nu herr *Björck*, att fall förekommit, då prästerskapet formulerat sin kungörelse så, att icke församlingen förstått, vad för ärende det varit fråga om. Men i de fall, herr *Björck* härutinnan förra året åberopade, rörde det sig om reglering

av tjänster. Jag får emellertid säga, att jag har svårt att förstå, huru en präst, han må vara hur listig som helst, skall kunna utfärda en kungörelse till stämman, där det skall förekomma fråga om förhöjning av lönen, så att icke vederbörande förstå, att det är just en sådan fråga, som skall förekomma. Jag skulle vara tacksam, om herr Björck antydningssvis kunde säga mig, huru prästen i dylika fall skulle kunna tänkas föra församlingen bakom ljuset.

Jag tror sålunda, att de farhågor, som herr Björck och andra uttalat om möjligheten av missbruk av denna bestämmelse, äro mycket överdrivna. Men jag vill i alla fall antaga, att det är möjligt, att en präst är så finurlig, att han kan kungöra en stämman om löneförhöjning på sådant sätt, att icke vederbörande förstå, att den frågan skall behandlas å stämman, och att därför endast ett fåtal infinner sig vid densamma. Jag antager vidare, att prästen lyckas driva igenom den löneförhöjning han vill ha. Men då ha vi en ytterligare garanti, som torde vara fullt betryggande. Och det är, att detta beslut skall underställas Konungens prövning. Det är alldeles uppenbart att då saken kommer till Kungl. Maj:t, står det var och en medlem av församlingen fritt att ingiva en skrivelse till Konungen och däri anmäla de missförhållanden, som kunna ha förelupit beträffande stämmans kungörande. Det förefaller mig också vara ganska klart, att om något sådant blir styrkt, Kungl. Maj:t låter införskaffa upplysning om, huruvida ett abnormt litet antal församlingsmedlemmar varit närvarande på stämman; och skulle så vara fallet, lär det väl icke kunna tänkas, att Kungl. Maj:t fastställer ett beslut, som tillkommit på sätt, jag nu angivit. Således, de farhågor, som herr Björck och hans medmotionärer uttalat, synas vara synnerligen dåligt motiverade. Å andra sidan är det ett mycket viktigt krav, att församlingen i dylika angelägenheter får besluta som den vill och utan alltför tyngande inskränknningar.

Till dessa skäl kommer också det skälet, att riksdagen så sent som i fjol antog en lag av denna lydelse. Att lagen icke kunnat bli bekräftad av kyrkomötet, beror, som herrarna veta, därpå, att kyrkomötet icke sammanträdde i fjol. Därför har Kungl. Maj:t kommit med en proposition i överensstämmelse med det beslut som riksdagen fattade i fjol. Jag vill icke förneka riksdagens rätt att ändra ett beslut, som föregående riksdag fattat. Det händer litet emellanåt. Men jag tror, att det är ganska sällsynt, att riksdagen, utan att nya val till någondera kammaren förekommit, uppriver vad riksdagen beslutat året förut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr O l s s o n i Kullenbergestorp: Herr talman! Det var särskilt i två hänseenden, jag förvånade mig över den förste talarens anförande. Det ena var, att då vi i fjol så ingående debatterade denna fråga, trodde jag, att den nästan var definitivt avgjord. Såsom den senaste talaren också anförde, ha vi icke haft nya val till kammaren, så att jag kan egentligen icke förstå, vad som nu skulle särskilt föranleda kammaren att vända upp och ned på ett beslut,

*Ang. ändring
i lagen om
reglering af
prästerskapets
anlöning.
(Forts.)*

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.

(Forts.)

som fattades i fjol efter en såsom jag tror grundlig debatt och moget övertvägande.

Den andra anledningen till förvåning var den, att jag icke kan förstå, vad som kan vara anledningen till att herr Björck fått denna paniska förskräckelse för att prästerna skulle kunna draga med sig församlingarna och få, vad de ville och föresloge inom församlingarna. Jag har icke den erfarenheten. Det är nog kinkigt för dem, vilket förslag de än komma med. Om det gäller något förslag ifråga om lönen åt prästerna, som kyrkostämman vill bifalla, så erfordras härför en majoritet på $\frac{3}{4}$ av de närvarande. Jag vet icke, om detta förekommer på något annat område, jag kan åtminstone icke erinra mig det. Det är starkare majoritet, än vad man föreslagit på alla andra områden, där på senaste tiden utredningar verkställt, såsom ifråga om den kommunala rösträtten etc. Vidare tillkommer som ett plus, att Kungl. Maj:t skall godkänna det. Då är det mig alldeles ofattligt, att man kan gå längre, om man över huvud taget vill medgiva någon kommunal självbestämningssrätt för församlingsmedlemmarna. Jag förstår icke, vad man bygger detta på. Det måtte vara något helt annat än man säger, ty det finns inga rimliga skäl för att man skall komma till ett sådant resultat, som den förste ärade talaren kom till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Med anledning av att första lagutskottets ordförande till mig ställt en direkt fråga, hur en präst skall gå tillväga för att »kugga» en församling, så vill jag meddela, att jag nyss här från två olika håll, där man har erfarenhet på detta område, fått veta, hur man kunnat förfara. I ena fallet satte man upp i kungörelsen om stämman: kyrkorådets förslag i protokollet den och den dagen och den och den paragrafen. I andra fallet uppförde man helt enkelt löneförhöjningen i staten. När staten var godkänd, var sålunda också löneförhöjningen *automatiskt* bifallen.

Detta är två fall ur livet, som inrapporterats till mig av erfarna kommunalmän. Jag undrar om icke detta är tillräckligt för att visa, att det är ytterligt angeläget att här bibehålla den försiktighet, som icke minst den gamla bondestammen här i kammaren förut varit angelägen om att iakttaga.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende, kan jag icke underlåta att säga några ord i anledning av herr Björcks yttrande.

Det må vara, att det har förekommit fall, då prästen kunnat missbruka sin makt som kyrkostämmans ordförande genom en formulering av kungörelsen, som icke varit så lätt att förstå. Jag tror dock, att man kan sätta ifråga, huruvida icke denna tid är förgången. Jag undrar, om icke de fall som herr Björck anförde hänföra sig till äldre tider, därom kan jag emellertid icke bestämt yttra mig.

Jag medger, att för mig har, när det gällt att taga ståndpunkt i denna fråga, nog den omständigheten spelat in, att jag tycker, att församlingarna böra hava denna rätt, under förutsättning att man anser, att ställningen är sådan, att en löneförhöjning är väl motiverad.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.*

(Forts.)

Men det är ett annat skäl, som för mig varit ännu mera avgörande? Det är — och i det fallet skall jag be att få upprepa, vad jag sade i fjol — att jag icke vill vara med om att på någon punkt i det kommunala livet premiera hemmasittarna genom att ge dem rösträtt, något som de i detta fall otvivelaktigt skulle få. Herr Björck har roat sig med att söka analysera utskottets motivering. Han hänvisar därvid också till att här gjordes i debatten i fjol gällande, att det kunde angivas vissa fall, där otydliga kungörelser hade haft till resultat, att församlingsmedlemmarna icke visste, vad det var fråga om. Jag skall be att få påpeka, att de fall som det då rörde sig om hänföra sig till § 9 i denna lag, i vilken paragraf åtminstone för närvarande icke ifrågasatts någon ändring.

Nu säger herr Björck vidare, att i sådana fall, som utskottet har tillåtit sig peka på, då församlingen växer till under den tid som lönekonventionen gäller, regleras detta av gällande lag rent automatiskt. Det kan regleras, menar han, genom att sådana församlingar inkorporeras, men om detta icke sker, så kan det regleras på det sättet, att det tillsättes en ny prästerlig tjänst. Det kan ju dock finnas sådana församlingar, där prästernas arbete har ökats, så att den för några år sedan fastställda lönen kan anses för låg, men icke ökats tillräckligt, för att behov kan anses föreligga till inrättandet av ny prästerlig tjänst. Om en sådan församling har möjlighet att med några hundratals eller något tusental kronor öka lönen för tjänsteinnehavaren, då undgår man ju att i stället driva fram inrättandet av ännu en prästerlig tjänst. Mig förefaller det, som om den förra utvägen vore bättre och i varje fall billigare för församlingen. Jag tror således, att det ur alla synpunkter icke är så farligt att gå med på det här föreliggande förslaget.

Jag tror heller icke, att utskottet sagt för mycket, då det tillåtit sig påpeka, att frågor av denna natur i allmänhet, tilldrogo sig tillräcklig uppmärksamhet inom församlingen, för att det skall finnas garantier för att det icke blir några få personer, som komma att besluta.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag skall icke yttra många ord. Det är uppenbart, att man gör sig skyldig till samma missförstånd i år som förra året. Särskilt gjorde den siste ärade talaren sig skyldig härtill, då han ville göra gällande, att motionärerna skulle motsätta sig, att församlingen bereddes tillfälle att höja avlöningen till prästerskapet. Om den ärade talaren läser klämman

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlöning.
(Forts.)

i motionen, så finner han, att det står precis raka motsatsen. Det heter nämligen, att vi föreslå ändringar »i syfte att underlätta möjligheten för församling, vars majoritet så önskar, att höja den för prästerskapet fastställda avlöningen». Det är således, jag säger det ännu en gång, raka motsatsen till vad vi vilja, som herr Söderberg inlägger i våra ord.

När vi diskuterade denna fråga förra året, deklarerade jag min ståndpunkt, att man icke bör sätta ett antingen — eller, antingen förbud att bevilja högre avlöning, eller också att detta må kunna ske på vilket sätt som helst, d. v. s. att en kyrkostämma kan fatta beslut, hur fåtaligt den än är besökt. Jag uttalade då som min mening, att man bör söka finna en medelväg, som gör det möjligt för församlingen att höja prästerskapets avlöning, då sådant kan vara behöfligt och det är en mera allmän opinion som kräver en sådan förhöjning, men att detta borde ske under iakttagande av verkliga garantier, så att icke överrumplingar i ena eller andra fallet må kunna äga rum. Nu har här redan lämnats belägg för att en sådan avlöningsförhöjning kan ske på grund av en viss formuleringsskicklighet hos kyrkostämmans ordförande. Jag skall icke erinra den ärade talaren, som först hade ordet, herr Pettersson i Södertälje, om det exempel som jag anförde i fjol, då jag uppträdde i debatten. Det var ett aktuellt fall från min egen hemstad, som finnes refererat i det tryckta protokollet och som jag icke nu skall belasta protokollet med att ånyo anföra. Jag kan icke förstå, att man icke kan träffa en sådan medelväg, som gör det möjligt att tillgodose de krav, som här framställts ifråga om beviljandet av högre avlöning, samtidigt som man ser till, att man icke på någon omväg och genom särskilda manipulationer, som man uttryckt det, kommer fram till sådana beslut. Det är alldeles uppenbart, att här kan tänkas garantier, som gå i en annan riktning eller som kunna läggas efter andra linjer än de som här varit uppe under diskussionen. Man skulle kunna tänka sig, att en förhöjning av prästerskapets avlöning kan komma till stånd genom att man fattar beslut på två kyrkostämmor som följa efter varandra eller dylikt. Jag vet icke, om detta är lämpligt, men det är i alla fall tänkbart, att man bör undersöka en sådan möjlighet.

Nu har utskottet vänt sig mot motionen, och man hyser naturligtvis den uppfattningen bland utskottets ledamöter, att de fullständigt kritiserat ihjäl densamma. Särskilt gör utskottet till slut det påpekandet, att om det i alla fall vid enstaka tillfällen skulle finnas möjlighet för att genom bristande noggrannhet vid kungörelses utfärdande och formulering få till stånd beslut i icke önskvärd riktning, så är det ändå så, att Kungl. Maj:t har att pröva beslutet, och därigenom skulle ett felaktigt sådant kunna upphävas eller icke bli stadfäst. Men jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t kan väl i alla fall icke pröva annat, än om beslutet är tillkommet i laga ordning och om det verkligen står i överensstämmelse med gällande lag och författning. Det är ju möjligt, att Kungl. Maj:t

även prövar själva lönebeloppen och dylikt, men det blir väl ändå en ganska svår prövning, som Kungl. Maj:t där ställes inför, t. ex. huruvida 500 kronor eller 1,000 kronor eller 2,000 kronor är det riktiga belopp varmed en lön bör höjas. Jag undrar för övrigt vad det egentligen skall bli för en prövning, då Kungl. Maj:t ju är alldeles främmande för den allmänna opinionen i en församling. Jag bortser givetvis icke heller från att den vid kyrkostämman icke närvarande allmänheten kan få tillfälle att yttra sig. I det fall, som anfördes vid förra tillfället, då frågan diskuterades, och som finnes omnämnt i protokollet, erinrade jag om att man samlat underskrifter i syfte att få ett kyrkostämmobeslut upphävt, underskrifter som gingo upp till i det närmaste ettusen, under det att beslutet fattats på kyrkostämman av ett ringa fåtal. Men vi ha ännu icke sett resultatet av detta överklagande, och vad som hittills varit synligt giver icke anledning till alltför stora förhoppningar i den vägen.

*Ang. ändring
i lagen, om
reglering, av
prästerskapets
anlöning.*
(Forts.)

Slutligen, herr talman, skall jag tillåta mig att erinra herr Pettersson i Södertälje om att då han gör gällande, att han ömmar för församlingens rätt, så gör jag det också. Det är just därför, som jag vill ha garantier så att det verkligen är församlingen eller åtminstone *en betyflande del därav*, vars vilja blir uttryckt genom ett beslut av ifrågavarande slag och icke är blott en liten grupp eller ett koteri, som vid ett tillfälle vill understödja en enskild persons intressen. Det kallar jag icke att ömma för församlingens rätt, och det är därför, herr talman, som jag ber att få ansluta mig till det yrkande, som framstälts av herr Björck.

Herr Rehn: När jag inom utskottet skulle taga ställning till denna fråga, betraktade jag den mest som ett rent expeditionsärende, kan jag säga. Det berodde ju blott på en tillfällighet, att icke detta förslag redan är gällande lag, nämligen den omständigheten, att kyrkomötet icke blev sammankallat under fjolåret. Hade så skett, hade saken varit klar, ty den var redan avgjord från riksdagens sida. De skäl, som förra året anfördes emot denna lagändring, underkändes av riksdagens båda kamrar, och såvitt jag kan finna, ha motionärerna **varken** i sin motion eller under debatten framkommit med några nya skäl, som skulle kunna motivera att riksdagen nu skulle intaga en annan ståndpunkt än den gjorde i fjol.

Till vad utskottets ärade ordförande i sitt anförande sade, och vari jag ber att få till alla delar instämma, vill jag endast tillägga, att jag tycker, att det står inte riktigt väl tillsammans med den kommunala självstyrelsen och den kommunala fullmyndighet, som tillerkänts församlingarnas medlemmar, om man icke skulle våga anförtro en majoritet, som dock skall utgöra 75 % av de i beslutet deltagande, att härutinnan få ha bestämmanderätt. Den omsorg, man här hyser om församlingarna i denna sak vittnar icke om någon vidare stark tilltro till folkets egen omdömesförmåga och vaksamhet att taga vård om sina intressen. Det påminner mera om den omynlighets- och minderårighetstid, då man icke har rätt att röra sig på

Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.
(Forts.)

egen hand, utan då barnjungfrun eller parktanten alltid skall vara tillstädes för att se till, att icke småttingarna skola i sin ovetenhet utsätta sig själva för fara. Jag förstår, att avsikten är mycket välmående, men sannerligen det kan vara ägnat att stärka självkänslan och självansvaret hos församlingsmedlemmarna.

Jag vill icke alls giva mig ut för att vara någon hängiven beundrare av prästeståndet, men jag kan dock icke underlåta att säga, att den misstro, som man här lägger i dagen för dessa ämbetsmän, är efter min uppfattning icke befogad. Jag känner icke så många prästmän och kan naturligtvis icke gå i borgen för denna ämbetsmannakår såsom sådan, men det vill jag säga, att bland de präster, som jag lärt känna, är jag övertygad om att det icke finns en enda, som skulle vilja begagna sig av det mindre honnetta sätt som här antagas för att försöka skaffa sig löneförhöjning. Jag skulle snarare tro, att de kunde ha lust att genom någon finurlig kungörelse manipulera på något sätt, om det gällde någon annan sak, men icke när det gäller deras egna löner.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Skälen för detta förslag tycker jag äro så klart utvecklade av utskottets ordförande, att jag ber att få med hänvisning till vad han redan anfört och till vad jag nu sagt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hederstierna: Den förste ärade talaren utropade helt diktatoriskt, att utskottets skäl äro icke hållbara. Det hade kanske varit mera klädsamt, om herr Björck sagt, att utskottets skäl efter hans mening icke äro hållbara. Jag kan i alla fall återgälda artigheten och säga, att enligt min mening äro herr Björcks skäl icke hållbara.

Herr Björck upprepade precis samma saker, som han sade förra året, men det var en sak, som han underlät att nu upprepa, och det höll jag honom räkning för. Det var när han förra gången ville driva den satsen, att Kungl. Maj:ts prövning av dessa mål, när de komma upp till fastställelse, endast är av formell art. Jag påpekade då för honom, att det står i lagen, att Kungl. Maj:t skall pröva och fastställa beslutet, och jag hoppades och trodde, att han av vad jag då sade skulle känna sig så övertygad, att han icke upprepade det skälet. Det hindrar icke, att när han sedan kom upp i en replik, talade han om att, ifall ett visst ärende skulle förekomma på kyrkostämman och detta blivit oriktigt eller icke tillräckligt tydligt kungjort, skulle församlingens rätt kunna bli illuderad. Men det finns ju två sätt för församlingen att rätta till ett sådant förbiseende, om en kungörelse icke blivit fullständig och riktigt avfattad. En församlingsmedlem kan klaga hos vederbörande myndigheter, i sista hand regeringsrätten, och är det så, att kungörelsen icke varit ordentligt avfattad, blir naturligtvis detta beslut upphävt. Dessutom har han den utvägen, som jag anvisade förra året. Det åligger nämligen Kungl. Maj:t i statsrådet att icke blott formellt pröva beslutet utan även reellt se efter, om den beslutade lönen är skälig eller icke. Har man då fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att vid detta ärendes kungörande det icke

gått fullt riktigt till, är det alldeles klart, att Kungl. Maj:t fäster stort avseende vid ett sådant förhållande.

Herr Hamrin tog icke lärdom av vad vi talade om förra året. Han förklarade helt frankt, att prövningen hos Kungl. Maj:t var endast rent formell, och man skulle blott undersöka, att beslutet är i laga ordning tillkommet. Det är, såsom jag sade förra året och upprepade nyss, så, att det skall vara en fullt reell prövning, som Kungl. Maj:t här skall anlägga på dessa saker.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering af
prästerskapets
avlöning.
(Forts.)*

Sedan förklarade herr Björck, att om det blir större folkmängd i församlingen, verka dessa lönerregleringar helt automatiskt, så att lönen blir högre. Det är icke sant, eller åtminstone är det en sanning med stor modifikation, ty under den löpande tjuguarsperioden blir det ingen förändring i lönen. När lönen regleras, tager man hänsyn till dessa förändrade förhållanden, men sedan kan den icke rubbas förrän vid nästa tjuguarsperiods ingång. Herr Björck hade ett dunkelt yttrande om interimistiska lönerregleringar, något som jag icke hört talas om och icke lagen känner till. Om herr Björck har reda på det vid sidan därav, vet jag icke.

Herr Hamrin skröt över att han ville underlätta för församlingarna att höja dessa löner. Men jag tycker, att det är ett besynnerligt sätt att underlätta en löneförhöjning, då han motsätter sig på det bestämdaste detta, som det synes mig, ganska lämpliga sätt att gå tillväga. Man bör väl giva församlingen möjlighet att höja dessa löner, men sedan den allmänna och lika kommunala rösträtten införts, är det faktiskt omöjligt att åvägabringa den majoritet, som lagen nu fordrar.

Såvitt jag kan förstå, har det icke sedan förra året tillkommit ett enda skäl emot denna lagändring. Saken ligger precis på samma sätt, och den har av Kungl. Maj:t måst hänskjutas till riksdagen blott därför, att icke kyrkomötet sammanträdde förra året, och därför får riksdagen, om den vidhåller sin mening, fatta nytt beslut i frågan. Jag kan icke förstå, att det kan vara andra kammaren värdigt att, då frågan icke kommit i något förändrat läge, fatta ett beslut det ena året och ett annat det följande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Olsson* i Berg instämde häruti.

Herr *Björck* i Jönköping: Då herr Hederstierna gör gällande, att läget icke är förändrat sedan i fjol, vill jag häremot till en början säga, att det *nya* har tillkommit, att en proposition om provisorisk avlösningsförbättring i år föreligger och till denna saknades motsvarighet i fjol, och likaledes har en avsevärd förhöjning av dyrtidstillägget ifrågasatts. Vidare är att märka, att kammaren i fjol gick till beslut alldeles oförberedd på grundvalen av ett enhälligt utskottsutlåtande. Då det ändock förefanns en minoritet på 63 röster mot en majoritet på 81, som biträdde ett under överläggningen framställt avslagsyrkande, förefaller det mig, som om den argumenteringen, att man bör tillmäta beslutet ifråga auktoritativ kraft, icke kan vara så synnerligt stark.

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

För övrigt gläder det mig, om jag i en fråga, som ligger inom herr Hederstiernas speciella domän, har kunnat tillföra herr Hederstierna något ökat vetande. Faktiskt är nämligen, att jag av en mycket auktoritativ person och en synnerligen framstående kännare av prästlönelagarna erfarit vad jag nyss meddelat rörande de interimistiska löne-regleringarna. Så snart inom ett pastorat befolkningsförhållandena äro på ett eller annat sätt svävande, håller Kungl. Maj:t frågan om lönebeloppet öppen genom fastställande av en sådan löne-reglering.

Vi kunna icke alla uttrycka oss lika formfulländat som herr Hederstierna, och om jag icke varje gång jag uttalar ett värdeomdöme, säger »efter min mening», ber jag herr Hederstierna ursäkt mig och skriva det på den ungdomliga oerfarenhetens konto. Jag har emellertid icke heller märkt — det ber jag få anföra till mitt försvar — att man i allmänhet här i kammaren vid avgivandet av sådana omdömen, tillägger »efter min mening». Säkerligen skulle det också bli litet monotona debatter, om vi skulle tillmötesgå herr Hederstiernas krav i detta avseende.

Vad slutligen beträffar det, som herr Rehn anført, att motionärernas uppträdande icke vittnade om någon stark tilltro till folkets egen omdömesförmåga, måste jag tillbakavisa denna anmärkning. Vad däremot motionärerna sakna, det är detta stora förtroende till folkets förmåga att skaffa sig reda på vad som döljer sig bakom all den prästerliga formuleringsskicklighet, som, efter vad erfarenheten giver vid handen, aldrig är mera fulländad, än när det gäller ekonomiska mellanhavanden mellan församlingarna och deras präster.

Herr P e t t e r s s o n i Södertälje: Herr talman! Jag är skyldig herr Björck ett svar på de ord, som han för en stund sedan riktade till mig. Han nämnde två exempel på att en kyrkostämmeordförande kungjort frågor om löneförhöjning för prästerskapet på sådant sätt, att hans församling icke förstätt, vad det var fråga om. I det ena fallet hade ordföranden kungjort, att en viss paragraf i kyrkorådets protokoll skulle förekomma på stämman, och i det andra fallet hade det kungjorts, att staten för nästa år skulle å stämman behandlas.

Vad det första fallet beträffar, vill det förefalla mig, som om ärendet icke blivit lagligt kungjort genom det av herr Björck omförmälda förfarandet. Jag kan icke tänka mig, att en kungörelse om ett ärende, betecknat med visst nummer i kyrkorådets protokoll, skall förekomma å stämman, kan anses vara avfattad enligt lagens tydliga föreskrift. Det förefaller mig därför, som om det förefunnes rätt goda utsikter att få ett beslut, som fattats på en sålunda kungjord kyrkostämma, upphävt.

Vad åter det andra fallet beträffar, måste jag säga, att, om intresset i en församling för dessa angelägenheter är så ringa, då det gäller ett så viktigt ärende som staten, att man icke då infinner sig på stämman och bevakar sina intressen — då får man skylla sig själv.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr H e d e r s t i e r n a: Herr talman! Då herr Björck säger, att det sedan förra året inträffat en ny händelse därigenom, att riks-

dagen beslutat om löne- och dyrtidstillägg till prästerna, vill jag säga, att det icke är något sådant fall, som här avses. Det är nämligen meningen, att dessa tillägg skola motsvara penningvärdets fall. Den situation, som vi särskilt syfta på, är, då man vill bereda församlingen tillfälle att höja lönerna, därför att det under löpande tjuuguårsperiod inträffat någon särskild händelse eller företeelse, som medfört, att tjänsten har blivit särskilt betungande för prästen i fråga.

När herr Björck vidare gav en något närmare förklaring till de interimistiska löneresolutioner, som skulle göras — något, som, såsom sagt var, ligger alldeles vid sidan av lagen, det måste jag vidhålla — tycks, om jag får tro herr Björck, varit sådana fall, då man *anar*, att det inom denna församling inom den närmaste tiden skall inträffa en förändring. Man gör då ett interimistiskt förordnande för att efter ett eller annat år kunna fastslå något visst. Det finns dock tillfällen, då man icke kan ana något sådant, när man fastställer en lönereglering, men då det efter några år inträffar något, som motiverar en förändring. Då skulle det ju inte finnas någon möjlighet att göra en sådan. Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Björck i Jönköping, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 92 ja mot 43 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m. jämte en inom riksdagen väckt motion.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 59.

§ 4.

Härpå föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till en extra division i Svea hovrätt;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilt avlöningsvillkor för revisionssekreterare och visst tillägg till avlöningsvillkoren för hovrättsråd;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande i viss utsträckning av nu utgående ersättning åt personer, menigheter och allmänna inrättningar för dem genom införande av strafflagen den 16 februari 1864 frångångna bötesandelar;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till uppförande av två paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upprätthållande av radiumhemmets verksamhet m. m.; och

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

*Ang. ortstill-
lägg till tjän-
stemän och be-
tjännte vid
länsstyrelsen i
Göteborgs och
Bohus län
m. fl.*

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ortstillägg till tjänstemän och betjännte vid länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län m. fl.

Uti en till riksdagen avlåten, den 12 mars 1920 dagtecknad proposition, nr 280, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels, för beredande för år 1921 av ortstillägg till vissa tjänstemän och betjännte vid landsstaten i Göteborgs och Bohus län, på extra stat för samma år under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst 3,750 kronor, dels ock, vid bifall till vad sålunda föreslagits, besluta sådan ändring i anmärkningen 2) under de av 1918 års lagtima riksdag enligt skrivelse nr 415 i samband med regleringen av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare beslutade tillägg till avlöningsstaterna för vissa angivna verk och institutioner, att, därest bostad med bränsle anvisades åt vaktmästare vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, han för sådan förmån skulle, så länge ortstillägg till honom utginge, av lönen avstå 225 kronor för år.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Svensson: Herr talman, mina herrar! I den förevarande propositionen har Kungl. Maj:t hemställt om att på extra stat för år 1921 för beredandet av ortstilllägg för vissa tjänstemän och betjante vid landsstaten i Göteborg skulle anvisas ett anslag av 3,750 kronor. Denna framställning har enhälligt avstyrkts av statsutskottet, men jag tar mig friheten att ändå säga några ord till försvar för den i propositionen gjorda hemställan.

Ang. ortstilllägg till tjänstemän och betjante vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län m. fl.
(Forts.)

Statsutskottet har såsom motivering för sitt avslagsyrkande anført, »att utredning rörande en allmän löneroglering inom den civila statsförvaltningen för närvarande pågår och att denna utredning lærer kunna förväntas snarast möjligt komma att omfatta även landsstaten och därmed också en för ifrågavarande och andra statens befattningshavare erforderlig ny dyrortsgruppering».

Denna omständighet har naturligtvis icke förbisetts vid beslutsfattande om framläggande av denna proposition. Man har dock icke kunnat tillmäta denna omständighet samma betydelse, som statsutskottet för sin del har gjort. Genom att avvakta den löneroglering, det här är fråga om, kommer denna fråga sannolikt att skjutas avsevärt långt framåt i tiden, då den kommitté, som sysslar med denna löneroglering, enligt sitt uppdrag först skall upptaga frågan om löneroglering vid de centrala ämbetsverken m. fl.

Vid beslutet om en proposition i detta ärende har man framför allit också fäst avseende vid det förhållandet, att en ändring i gällande dyrortsgruppering vid landsstaten vidtagits så sent som vid 1919 års riksdag, i det att Västernorrlands läns länsstyrelse då för sina befattningshavare tillerkändes det dyrortstilllägg, som då och tidigare endast gällt för Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Nog är det väl ändå uppenbart, att behovet av dyrortstilllägg är större i Göteborg än i Härnösand. Enligt den utredning, som nu har verkställt inom socialstyrelsen angående dyrortsförhållandena i riket, är det konstaterat, att Göteborg är den ort, som närmast efter Stockholm och Luleå är den dyraste av alla rikets residensstäder. Under sådana förhållanden har det synts icke vara annat än med billighet och rättvisa överensstämmande, att man vidtog en rättelse i dyrortsgrupperingen så tillvida, att det ortstilllägg, som utgår för vissa av de norrländska länen, även komme att utgå till Göteborgs och Bohus län i vad det gäller landsstaten.

Så lågt, som dyrortstillägget är föreslaget, lærer det icke kunna göras gällande, att det skulle på något sätt olämpligt föregripa en kommande dyrortsreglering. Icke heller föreligger enligt min bestämda uppfattning i någon annan residensstad sådana särskilda omständigheter, som skulle kunna föranleda att ett bifall till propositionen, komme att åberopas såsom stöd för liknande framställningar. Det är ett litet belopp, som det gäller, men för ifrågavarande befattningshavare — och särskilt för de lägre befattningshavarna — skulle det ändock under nu rådande dyrtid betyda mycket, om de kunde få detsamma. Jag vill därför vädja till kammaren, huruvida det icke trots den mening, som hävdats av statsutskottet, och som jag betecknar som mera formell, skulle vara skäl uti att bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. ortstill-
lägg till tjän-
stemän och be-
tjänste vid
länstyrelsen i
Göteborgs och
Bohus län
m. fl.
(Forts.)

Herr O l s s o n i Berg: Herr talman, mina herrar! Utskottet har nästan utan motivering avstyrkt denna Kungl. Maj:ts proposition. Man kan ju tycka, att det är bra lättvindigt behandlat en kungl. proposition, när det blott är nio rader, på vilka man avfattat detta avstyrkande. För min del kan jag icke se annat än att Kungl. Maj:t haft fullt goda och bärande skäl för den framställning, som här är gjord. Man finner både av socialstyrelsens utredning och departementschefens yttrande, att Göteborg i dyrtidshänseende intager tredje rummet bland rikets läns residensstäder och kommer före Härnösand, Östersund och Umeå, i vilka sistnämnda städer landstatts-tjänstemännen redan tillerkänts ortstillägg. Varför skulle då icke ortstillägg beviljas dessa tjänstemän i Göteborg? De ha sannerligen en mycket krävande tjänstgöring.

Det enda skäl, som utskottet anfört, är, att »utredning rörande en allmän löneroglering inom den centrala statsförvaltningen för närvarande pågår och att denna utredning lärer kunna förväntas snarast möjligt komma att omfatta även landsstaten». Detta anser jag ingalunda vara något skäl. Vem vet, när denna utredning blir färdig, såsom också herr statsrådet och chefen för civildepartementet påpekat? Och för resten är den icke börjad, ty utskottet säger att den »lärer kunna förväntas komma att omfatta även landsstatens tjänstemän». När nu landsstatstjänstemännen i tre städer, som i dyrortshänseende stå efter Göteborg, beviljats dyrortstillägg, anser jag rättvisan kräva, att också landsstatstjänstemännen i Göteborg beviljas detta lilla tillägg. Det är ju också en mycket anspråkslös summa, det här gäller, 3,750 kronor att fördelas på 29 tjänstemän. Kunde nu statsutskottets ledamöter lämna en säker utfästelse på när detta lönetillägg blir ordnat och att det kommer tjänstemännen till godo under den allra närmaste tiden, skulle jag icke yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, men så länge jag icke fått denna försäkran, finner jag som sagt den största rättvisan ligga i att bifalla Kungl. Maj:ts proposition; och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Hansson* i Gärda, *Alexandersson*, *Forssell*, *Corneliusson* och *Ljungberg*.

Herr O l s s o n i Kollungeröd: Herr talman, mina herrar! Det är fråga om en ganska liten summa, men det gäller å andra sidan ett rättfärdigt krav, när dels staten här har lämnat ortsbidrag till landsstatstjänstemännen i Stockholm under några år med dubbelt så stort belopp, som det här är fråga om, och även till de norrländska länen under de senare åren, och när dels det visat sig av utredningen från socialstyrelsen, att år 1916 Göteborg i detta fall stod i andra rummet. Vid en senare utredning, som verkställdes den 17 september 1919, stod Göteborg lika med Östersund — Stockholm var nämligen före — och sedan låg Umeå efter och även ett av de andra norrländska länen. Den nu sist verkställda utredningen visar, om man utgår från ett index-tal av 1,000, att Luleå visserligen står närmast med siffran 956,

men att Göteborg sedan kommer i tredje rummet med siffran 947, under att Härnösand och Östersund komma därefter. Man kan då mycket väl förstå, att dessa tjänstemän vid länsstyrelsen i Göteborg kunna tycka, att det är synnerligen märkvärdigt av riksdagen, när den slagit in på den vägen att lämna ortsbidrag åt vissa länsstyrelser befattningshavare, att ändå neka detta för Göteborgs vidkommande.

Det har redan framhållits det skäl, som statsutskottet lagt till grund för sitt avstyrkande, men jag kan icke godkänna detta skäl. Även om en löne reglering kan tänkas genomförd under de närmaste åren, utgör detta intet hinder för detta tilläggs beviljande. Detta dyrortstillägg föregriper, såvitt jag kan förstå, icke alls en sådan reglering och då borde man väl här, när nu Kungl. Maj:t funnit skäl föreligga att för riksdagen framlägga förslag om detta dyrortstillägg även för Göteborg, bifalla detta och göra rättvisa åt dessa tjänstemän. Det finnes t. o. m. ett annat skäl, som gör, att det än ytterligare är befogat, och det är, att till följd av de tränga lokaler, som länsstyrelsen i Göteborg för närvarande har, kan den icke sätta in hela den tjänstepersonal, som det vore nödvändigt för skötandet av ärendena där, utan får där arbetas ganska intensivt med det folk, som man kan placera i dessa lokaler. Jag kan icke tänka mig annat, än att riksdagen skall finna skäligt att gå med på detta jämförelsevis obetydliga anslag av 3,750 kronor, då det dock skapar en rättvisa åt denna länsstyrelse liksom åt de andra, som äro i högre dyrortsklass än landet i övrigt.

När herr statsrådet och chefen för civildepartementet närmare har utvecklat skälen för Kungl. Maj:t att framlägga detta förslag, torde det icke vara något att tillägga, utan ber jag att få vädja till kammaren att i rättvisans intresse med bortseende från statsutskottets förslag bifalla den kungl. propositionen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall, och kommer jag även att eventuellt begära votering för detta yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Skälet för att statsutskottet har ställt sig avvisande mot detta förslag framgår ju av utlåtandet, och det går ut på, att en utredning om en allmän löne reglering har igångsatts, som omfattar även dessa tjänstemän, som det nu är fråga om. Så länge denna utredning pågår, kan det icke vara lämpligt att här börja ordna för den ena länsstyrelsen efter den andra. Då herr civilministern säger, att länsstyrelsen i Västernorrlands län fått ett sådant tillägg, vill jag erinra om, att detta skedde, innan denna utredning sattes i gång, och det torde ändra saken åtskilligt. Emellertid torde ju denna utredning icke behöva vänta på sig så länge, varför den farhåga, som herr Olsson i Berg uttalade, nog är litet överdriven. Däremot kan man icke rimligtvis begära, att statsutskottet skulle göra någon utfästelse, men då utredningen är färdig, komma naturligtvis också dessa tjänstemän med. När det nu säges, att levnadsomkostnaderna stegrats så betydligt i Göteborg, kan man fråga sig, huruvida Göteborg är den enda plats, som bör komma i fråga för ett ortstillägg. Samma skäl, som talarna från

Ang. ortstillägg till tjänstemän och betjänte vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län m. fl.
(Forts.)

Ang. ortstill-
lägg till tjän-
stemän och be-
tjante vid
länsstyrelsen i
Göteborgs och
Bohus län

m. fl.
(Forts.)

Bohuslänsbanken framdragit, hava också gjorts gällande i första kam-
maren, men första kammaren har med stor majoritet antagit utskot-
tets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det-
samma.

Hans excellens herr statsministern Branting: Herr talman!
Det var med någon nyfikenhet jag hörde den ärade representanten för
statsutskottet begära ordet, därför att jag väntade, att han skulle kom-
plettera de synnerligen svaga skäl, som anförts till utskottets korta
motivering. Men därav blev intet, som kammaren hörde, ty det var en-
dast med en hänvisning till, att en utredning blivit satt i gång, som
herr Bengtsson i Norup motiverade sin åsikt att en rättelse av detta
uppenbara missförhållande, som riksdagen nu har i sin hand att göra,
icke borde vidtagas.

Detta argument skulle hava något värde, ifall man kunde vänta,
att det skulle bliva några som helst svårigheter för framtiden eller
några som helst farliga konsekvenser av att nu vidtaga denna lilla
rättelse för en dyrort sådan som Göteborg. Det har erinrats om vid
denna frågas föregående behandling, att 1908 års riksdag avböjde att
taga med Göteborg, men förhållandena lågo då så, att dyrortsutred-
ningen ännu icke var så långt framskriden som nu. Då hade man icke
riktigt fast grund att stå på. Nu däremot framgår av socialstyrelsens
utredning alldeles klart och tydligt, att Göteborg hör till våra dyraste
samhällen, och därmed är väl den saken klar, att det måste bliva en
höjning och förbättring för dessa landstatstjänstemän i Göteborg. Det
som nu ifrågasättes kommer väl ändock alldeles säkert att stanna av-
sevärt under vad som vid den kommande löneregleringen i rättvisans
intresse måste beviljas. Varför då vänta och vägra att ge dem den
rätt man kan nu ge dem från riksdagens sida? Jag kan för min del
icke förstå det.

Jag tycker, att denna sak ligger så enkel och klar och har så liten
räckvidd, att varken några principiella betänkligheter eller några hän-
sya till att man skulle rubba grunden i ett stort system borde hindra
kammaren från att följa Kungl. Maj:ts förslag i den framlagda propo-
sitionen, vartill jag tillåter mig yrka bifall.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag begärde ordet, när den
ärade representanten för statsutskottet här framträdde såsom försvar-
rare för utskottets synpunkt. Detta försvar bestod, såsom herr stats-
ministern nyss yttrade, endast i en hänvisning till att det satts i gång
en allmän utredning. Därför skulle man icke nu bevilja detta stora
anslag på 3,750 kronor. Såvitt jag vet, har riksdagen dock mycket
ofta i verkligheten vidtagit dylika provisoriska lönerogleringar, trots
det att utredningar varit igångsatta, men man har då gått ut från den
förvisningen, att den provisoriska åtgärd, som riksdagen vidtagit, vore
sådan, att den icke fögrepe den blivande regleringen, och nu har det
varken från statsutskottets sida i dess motivering eller i det yttrande,
som nyss hölls av utskottets försvarare, med ett enda ord påvisats, att
så skulle vara förhållandet i detta fall. Herr Bengtsson i Norup har

icke kunnat jäva, att Göteborg verkligen är en sådan dyrort, varför med all sannolikhet ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke kommer att draga några konsekvenser med sig för den definitiva löneregleringen.

Vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den kungliga propositionen.

*Ang. ortstill-
lägg till tjän-
stemän och be-
tjänte vid
länsstyrelsen i
Göteborgs och
Bohus län
m. fl.
(Forts.)*

Herr Erlansson: Herr talman! Man kan naturligtvis hysa vissa sympatier för de skäl, som anförts till förmån för den kungliga propositionen och det kan icke förnekas, att utskottet icke har framburit mer än ett enda skäl för sitt avslagsyrkande, och det är den utredning, som pågår i förevarande ärende. Men detta skäl har naturligtvis förefallit utskottet vara tillräckligt starkt talande.

Jag vill endast till vad som sagts peka på, att Göteborg står väl i levnadskostnadshänseende tämligen nära samma klass som Malmö, Falun och Gävle. Under sådana förhållanden förefaller det litet egenomligt, att man skall plocka ut ett enda fall och besluta om det. Det är väl bättre att hava litet mera plan i det hela, och det kan väl icke skada att vänta, tills utredningen nått sitt slut, då det kan ordnas för dessa tjänstemän i sin helhet.

Med dessa få ord skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Röing: Jag anser, herr talman, att efter hans excellens herr statsministerns anförande torde icke många ord ytterligare behöva sägas. Men jag vädjar dock till kammaren, om icke sådana skäl anförts, som böra föranleda kammaren att nu anslå det jämförelsevis ringa beloppet av 3- å 4,000 kronor till dessa tjänstemän, när kammaren, om jag icke missminner mig, i fjol beviljade ett liknande anslag åt motsvarande tjänstemän i Härnösand. Jag känner till förhållandena i Göteborg och vet, att speciellt de lägre tjänstemännen vid landsstaten äro i stort behov av denna extra löneförhöjning. Och därför ber jag på det livligaste få tillstyrka, att kammaren biträder den kungliga propositionen och avslår statsutskottets hemställan.

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman! Blott ett par ord. Det argument, som drivits från den sida, som här förfäktar utskottets förslag, går ut på, att när nu en utredning om dyrortsförhållandena på olika platser skall komma till stånd, så kan man icke gå med på att bevilja detta anslag. Men icke kunna väl dessa tjänstemän vid länsstyrelsen i Göteborg hjälpa, att en sådan utredning nu är ifrågasatt. Jag vill med andra ord säga, att hade de kommit med förr, så hade de fått vara med om detta tillfälliga lönetillägg, men nu, då de komma först i år, kan man icke bevilja dem det. Jag tycker icke, att detta är något skäl, som kan kallas bärande, och förstår icke, att detta i minsta hänseende har någon inverkan på den utredning, som är ifrågasatt.

Ang. ortstill-
lägg till tjän-
stemän och be-
tjänste vid
länsstyrelsen i
Göteborgs och
Bohus län
m. fl.
(Forts.)

Med anledning härav ber jag fortfarande få yrka bifall till den kungliga propositionen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Ja, de många inläggen från staden Göteborg och Bohuslänsbanken vittna ju om att det är en duktig konungens befallningshavande i det länet, som uppmobiliserat Ortsrepresentanterna. Och jag kan meddela kammaren, att även jag fått brev från Göteborg med anhållan att stödja den kungliga propositionen. Men det kan icke hjälpas, att jag här måste gå emot förslaget.

Då herr Röing säger, att detta är ett jämförelsevis litet belopp, så är det ingen motivering alls för bifall till ett anslag. Och lika litet, kan den motiveringen godkännas då hans excellens herr statsministern säger, att det är ett uppenbart missförhållande, som är rådande, och att det blott har en liten räckvidd. Ja, det kan vara sant, om man stannar bara vid Göteborg. Men följderna blir den, att man likaväl måste reglera för vederbörande i Malmö, Falun och Gävle, som också komma i tur. Därför vågar jag ännu en gång förfäkta, att det är ett starkt skäl, att en utredning är igångsatt för att ordna det hela, och jag anser det icke riktigt, att plöttra här och där, utan det må anstå med dessa regleringar, tills utredningen är färdig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 130, bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 69 ja mot 57 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyn-

digande för Kungl. Maj:t att för kronans räkning inköpa fastigheten nr 5 i kvarteret Cephalus med adressnummer 1 vid Salvigränd i Stockholm m. m.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ökat lokalutrymme för i huvudstaden förlagda ämbetsverk och statsinstitutioner jämte en i ämnet väckt motion blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.

I en till riksdagen den 13 februari 1920 avlåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition, nr 148, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen besluta dels att under avdelningen A. av den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk såsom bilaga fogade förteckning skulle beträffande statens järnvägar från och med den 1 juli 1920 i 3:e lönegraden upptagas befattningen förste portvakt, dels ock att antalet av följande befattningar vid statens järnvägar skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:

järnvägsfullmäktig	3
sekreterare	8
förste sekreterare	6.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag, i vad detsamma avsåge ökning av antalet järnvägsfullmäktige från två till tre, besluta,

a) att under avdelningen A. av den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk såsom bilaga fogade förteckning skulle beträffande statens järnvägar från och med den 1 juli 1920 i 3:e lönegraden upptagas befattningen förste portvakt; och

b) att antalet av följande befattningar vid statens järnvägar skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:

sekreterare	8
förste sekreterare	6.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *H. Bäckström, O. U. B. Olsson, J. Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Waldén, Jansson* i Falun och *Andersson* i Gävle, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.
(Forts.)

- a) att under — — — förste portvakt; och
b) att antalet av följande befattningar vid statens järnvägar skulle från och med den 1 juli 1920 utgöra:
järnvägsfullmäktig	3
sekreterare	8
förste sekreterare	6.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Svensson: Herr talman, mina herrar! I denna proposition, som framlagts och kontrasignerats av min företrädare i ämbetet, har det bland annat föreslagits dels inrättandet av en socialfullmäktigbefattning inom järnvägsstyrelsen, dels också anställande försöksvis vid distriktsförvaltningarna av ledamöter för speciellt sociala ärenden. Statsutskottet har avstyrkt propositionen i denna del. Som skäl för denna sin ståndpunkt har statsutskottet anført, dels att förslaget icke undergått den förberedande behandling, som i betraktande av frågans beskaffenhet syntes erforderlig, dels att på sista tiden vidtagits organisatoriska åtgärder, vilka äro avsedda att tillgodose samma syfte som nu är föreslaget och dels och slutligen att man måste framgå med försiktighet, då fråga är om organisatoriska ändringar av järnvägsförvaltningen.

Jag har för min del vid läsningen av statsutskottets utlåtande icke kunnat finna de sålunda anförda skälen tillräckligt bärande för ett avslag å propositionen. Vad den bristande utredningen beträffar, så är det visserligen sant, att några myndigheter icke blivit hörda i ärendet. Förslaget emanerar ju dock från chefen för statens järnvägar och som grund för förslaget ligger ju en promemoria från honom och det borde för statsutskottet varit mycket lätt att övertyga sig om, att bakom denna mening, som sålunda kommit till uttryck från chefen för statens järnvägar, bakom den står också järnvägsstyrelsen i sin helhet. Och vidare tror jag det hade varit en lätt sak att konstatera, att de stora ledande personalorganisationerna vid statens järnvägar betrakta detta förslag såsom innebärande en verklig fördel. För övrigt vill jag fråga, vilka synpunkter som en utredning i denna sak skulle kunna föra fram, vilka icke ge sig själva vid ett om än ganska flyktigt bedömande av saken. Det ligger väl i öppen dag, att det måste betraktas som en uppenbar brist, att det i en förvaltning av den omfattning, som våra statsbaneförvaltningar med hänsyn till den anställda personalens storlek hava, icke finnes någon speciell representant och målsman för de sociala synpunkter, som där naturligtvis i mycket hög grad måste beaktas, när det gäller denna förvaltnings ställning till sin personal.

Vad som i detta fall kan sägas om den centrala förvaltningen kan enligt min mening sägas kanske i ännu högre grad, när det gäller lokalförvaltningen, och när det gäller distriktsförvaltningen vid statens banor. Den omständigheten — och därvid kommer jag till det andra skälet, som statsutskottet anført för avslag — att det under senare tid

vid kommunikationsverken tillkommit en lönenämnd, som icke enbart har att syssla med frågor rörande statens järnvägar utan med frågor rörande statens samtliga affärsdrivande verk och den omständigheten, att det tillkommit en bostadsnämnd, som skall behandla vissa frågor angående bestämmande av den avgift, vilken personalen skall betala för bostäder, som tillhandahållas densamma, kan enligt min uppfattning icke på något sätt överflödiggöras, att de sociala synpunkterna och intressena bliva representerade i statsbaneförvaltningen genom *särskilda* målsmän. Dessa nämnder kunna ju nämligen icke belastas på något sätt med sådana detaljer och specialfall, som dagligen och stundligen vid en sådan löpande förvaltning anmäla sig. Och dessa nämnder stå ju icke heller vare sig förvaltningen eller personalen tillräckligt nära för att kunna göra den insats på här ifrågakvarande område, som skulle kunna ske, om dessa intressen vore direkt företrädade i själva förvaltningsstyrelsen. Jag vill erinra om att vid statens vattenfallsstyrelse har ju i avseende å den organisation, rörande vilken riksdagen nyligen fattat beslut, dessa synpunkter vunnit beaktande, i det att det uttalats såväl från Kungl. Maj:ts som riksdagens sida, att en av styrelsebefattningarna i vattenfallsstyrelsen skulle kunna anses vara avsedd för en företrädare för sociala intressen.

Utskottets tredje skäl för avstyrkande, att man skall gå försiktigt fram med organisatoriska nyheter, när det gäller järnvägsförvaltningen, är också enligt mitt förmenande ytterligt svagt. Icke kan väl införandet av en fullmäktigetjänst i järnvägsstyrelsen och anställandet försöksvis av sociala förvaltningsmän i distrikten anses vara av sådan betydelse, att därmed skulle allvarligt föregripas åtgärder, som eventuellt skulle komma att bliva en följd av pågående utredning om statsbaneeconomien. Det yttrande om försiktighet rörande organisatoriska förändringar, som utskottet inkasserat från lönenämnden för att stärka sin position, har säkerligen syftat på organisatoriska åtgärder av *annat* slag och av *annan* karaktär än dem, varom här är fråga.

Nu ha ju några reservanter inom utskottet velat så att säga gå en medelväg, i det att de tillstyrkt, att det skulle upprättas en social fullmäktigebefattning i järnvägsstyrelsen, men de ha icke velat uttala sig för förslaget i vad det gäller distrikten. Jag beklagar för min del, att icke heller reservanterna ha velat taga Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, ty som jag redan har anfört är det min mening, att det är lika viktigt och kanske ännu viktigare, att de sociala intressena komma till sin rätt i distriktsförvaltningen som i den centrala styrelsen. Förvaltningen själv skulle säkerligen ha större nytta också att få personalens och i övrigt de mera allmänt sociala synpunkterna fram i distriktsförvaltningen, där ju avgöranden och förfoganden företagas av större betydelse just i fråga om personalens förhållanden. Och det är ju så, att dessa förvaltningar ligga så att säga närmare personalen och närmare detaljförhållandena, och det är av stor vikt, att när de behandlas det där också anläggas en allmänt social synpunkt, en synpunkt som givetvis ifrån vederbörande befäl kanske icke alltid kan till fullo beaktas.

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.

(Forts.)

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket
m. m.
(Forts.)

Emellertid är det väl alldeles otänkbart, att kammaren i denna fråga skulle mot ett enhälligt statsutskotts avstyrkande vilja gå helt på Kungl. Maj:ts proposition. Jag får emellertid för min del uttala önskvärdheten av detta och att i varje fall kammaren ville bifalla den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag har icke deltagit i den förberedande behandlingen på vederbörande avdelning av detta ärende, och har sålunda icke reda på, huruvida statsutskottets fjärde avdelning gjort sig underrättad angående järnvägsstyrelsens ställning i sin helhet till denna promemoria från generaldirektören, som är en av anledningarna till den föreliggande kungl. propositionen, eller huruvida den stora statsbanepersonalen är så angelägen att erhålla dels denne socialfullmäktige och dels liknande befattningshavare ute vid de olika distrikten. Men det synes mig, som om en framställning om inrättande av nya tjänster av det här slaget framför allt borde vara motiverad av befintliga missförhållanden. Men man har varken i propositionen eller i herr statsrådets anförande fått verkliga belägg för att det i fråga om statsjärnvägarnas förvaltning råder uppenbara sociala missförhållanden, vilka nödvändiggöra inrättandet av socialfullmäktigetjänster i själva järnvägsstyrelsen och vid distrikten.

Ser man nu efter, vad en socialfullmäktig i järnvägsstyrelsen skulle få för uppgifter, så nämnes här i propositionen, att han skulle deltaga i behandlingen av ärenden angående personalens avlöning och anställning, tjänstetid och tjänsteförhållanden i övrigt, viktigare ärenden angående fastställande av instruktioner för personalen, ärenden angående typerna för bostadslägenheter avsedda att upplåtas till personalen samt ärenden angående välfärdsanordningar. Härtill böra, heter det vidare i propositionen, komma klagöärenden angående tjänstetillsättning samt angående förflyttning, entledigande och avsked och slutligen angående bestraffning.

Vad den första av dessa uppgifter beträffar så har, som herr statsrådet jämväl själv erinrade, tillsatts en speciell lönenämnd just för de affärsdrivande verken, och i denna lönenämnd har statsbanepersonalen sina representanter. Dessa borde väl på ett lika effektivt sätt kunna bevaka i själva denna lönenämnd statsbanepersonalens intressen härvidlag som någonsin en socialfullmäktig i järnvägsstyrelsen. Vad vidare tjänstgöringstiden och tjänstgöringsförhållandena i övrigt beträffar ha ju, så vitt jag vet, icke förekommit några starkare klagomål i detta avseende över att tjänstgöringstiden skulle vara över hövan betungande just för statens järnvägars tjänstemän. Utan är väl denna tjänstgöringstid tämligen likartad med t. ex. den, som är bestämd för personalen vid postverket och telegrafverket och det har ju ännu icke varit fråga om att inrätta några socialfullmäktigebefattningar vid dessa affärsdrivande verk. Däremot medger jag, att han kanske skulle få en uppgift att fylla i egenskap av socialfullmäktig, då det gäller frågor om avskedanden och bestraffningar o. s. v.; men icke heller i det stycket har, så vitt jag känner, påvisats, att några allt

för stora orättvisor skulle ha begåtts, så att det med anledning därav skulle vara absolut nödvändigt att inrätta en särskild fullmäktigebefattning. Och jag tvivlar verkligen på att befattningsinnehavaren skulle kunna uträtta så värts mycket i detta avseende utan det bleve väl ungefär som det har varit tidigare.

Det synes mig därför som om statsutskottet hade fullständigt rätt i sin uppfattning att, när det nu icke kunnat påvisas, att det föreligger något absolut behov härvidlag, så synes det mig, som även andra kammaren hade fullgoda skäl för en vägran att anslå medel till denna socialfullmäktigebefattning, som skulle följas i släptåg av fullmäktige vid alla de olika järnvägsdistrikten. Ty det kan man vara absolut övertygad om, att även om man ginge den medelväg, som reservanterna föreslagit, vilket skulle draga den jämförelsevis obetydliga kostnaden av 4,000 kronor, så skulle detta första steg snart följas av flera på samma väg.

Då jag sålunda icke kunnat finna, att det föreligger något behov av dessa nya tjänster med de arvoden, vilka förslagits, så har jag för min del måst ansluta mig till den mening, som yrkar avslag på den kungl. propositionen i denna del, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungkvist: Herr talman! Det torde vara överflödigt, när herr statsrådet och chefen för civildepartementet så ingående belyst behovet av det ifrågasatta inrättandet av en socialfullmäktig inom järnvägsstyrelsen, att ingå på själva sakfrågan, men när herr Jönsson i Revinge påstod, att det icke kunnat styrkas, att det föreläge något behov i detta fall, så kan jag icke underlåta att framhålla vad generaldirektör Granholm framställt i sin promemoria. Det är klart, att när han framhåller att bland de ärenden, som denne fullmäktige skulle få att behandla också skulle ingå ärenden angående personalens förflyttande, *avskedande* och slutligen angående dess *bestraffning*, så ligga ju häri arbetsuppgifter, som äro *helt andra* än de som bostads- och lönenämnderna ha om händer. Det är klart, att generaldirektören icke särskilt skulle framhållit dessa uppgifter, i vilka det skulle åligga den nye fullmäktigen att deltaga, om det icke varit behöfligt, att en sådan befattning inrättades.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den i ämnet avgivna reservationen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag ber få bekänna, att när jag fick se statsutskottets utlåtande nr 133, kände jag mig åtskilligt förvånad såväl över det slut, vartill utskottet kommit, som över den motivering utskottet presterat. Jag finner emellertid en tröst däri, att samtliga de ledamöter av utskottet, vilka tillhöra samma parti som jag, med ett undantag, anmält en avvikande mening. Jag beklagar, att ingen av dessa reservanter är tillstädes i kammaren, när ärendet här behandlas.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet framhöll, att, såvitt han visste, hade den lägre personalen och särskilt den ledande

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.
(Forts.)

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket
m. m.

(Forts.)

organisationen inom densamma varit mycket intresserad av denna frågas lösning i den riktning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag ber att för min del såsom tillhörande såväl personalen som dess fackliga organisation att få vitsorda riktigheten härav. Jag vill i detta sammanhang betona, att man givetvis icke på vårt håll har benägenhet att överskatta betydelsen av inrättandet av sådana befattningar, varom här är fråga, men lika givet är, att inrättandet av dylika befattningar har sin stora betydelse, sett ur personalens synpunkt, såsom varande ett utslag av de strävanden, som för närvarande röra sig i tiden. Det är också självfallet, att personalen skall vara intresserad av frågan om tillsättande av en fullmäktig i järnvägsstyrelsen med speciellt uppdrag att deltaga i behandlingen av personalfrågor och sociala frågor i allmänhet, när man tar sikte på dessa fullmäktiges allmänna uppgifter och befogenhet. Enligt instruktionen för järnvägsstyrelsen äga ju fullmäktige deltaga i behandlingen av vissa angivna ärenden, i den mån som generaldirektören kallar dem till sammanträde. Men dessutom äger en fullmäktig rättighet att närvara vid och deltaga i överläggningen rörande alla ärenden, där han själv finner så för gott. Det beror således närmast på vilken person man kan få för detta uppdrag och vilket intresse han vill nedlägga på sin uppgift, hurudant resultatet av hans verksamhet skall bli, och jag tror, att man i det avseendet har anledning hysa förhoppningar, att vederbörande skola sträva efter att förvärva för ifrågavarande post en person, som ur olika synpunkter besitter de egenskaper man kan finna önskvärda.

Jag ber också få säga ett par ord med anledning av den motivering statsutskottet anfört för sin hemställan. Den saken har visserligen förut något berörts såväl av herr statsrådet som av den senaste ärade talaren, men jag kan ändå icke underlåta att något ingå härpå. Det säges ju på sid. 8 i statsutskottets betänkande, att inrättandet av kommunikationsverkens lönenämnd och bostadsnämnd inverkat på bedömande av denna fråga. Nu är det ju emellertid så, särskilt vad lönenämnden beträffar, att den enligt sin instruktion allenast har att förbereda vissa ärenden, som skola avgöras av Kungl. Maj:t och i övrigt att tjänstgöra som utredande institution. I den föreliggande frågans behandling inom statsutskottet ha deltagit icke mindre än tre ledamöter av kommunikationsverkens lönenämnd, men jag kan härvidlag icke tillbakahålla en stilla undran, huruvida icke dessa tre ledamöter glömt bort lydelsen av instruktionen för lönenämnden, när de kunnat vara med om att godtaga en motivering sådan som statsutskottet här anfört i sitt betänkande.

Det framhålles också, att man skall vara försiktig med inrättandet av nya befattningar särskilt med hänsyn till den allmänna utredning rörande statsbanornas organisation och ekonomi, som för närvarande pågår. Det förefaller mig ändå, som om man varit onödigt försiktig i detta avseende, då det ju här endast gäller en befattning, som tillsattes på förordnande för en tid av två år.

Man kan icke peka på, att det skulle bli så vådliga konsekvenser för framtiden, därest vi möjligen inrättade ytterligare en fullmäktigbefattning. Ifall statsmakterna om något år skulle vilja in- draga dessa befattningar — jag tror för min del icke alls, att någon utsikt härtill föreligger, men om så skulle bli förhållandet, vilket jag förmodar, att statsutskottet skulle vilja förutsätta — så är ju därmed ingenting värre hänt, än att Kungl Maj:t får underlåta att ge förnyat förordnande för dessa fullmäktige. Det är icke samma förhållande i det avseendet, som när det gäller en befattning, vilken tillsättes med konstitutorial, då man icke kan skilja en person från befattningen annat än för fel eller försumlighet i tjänsten. Den nye ledamoten av järnvägfullmäktige skulle ju tillsättas på förordnande för viss kortare tid, och därför måste jag säga, att statsutskottets skäl ingalunda verka övertygande på mig. Men det är väl så i detta fall som i de flesta andra, att när man icke vill saken, söker man åstadkomma de bästa möjliga skäl för sin uppfattning, och jag tror, att det varit anledningen till att man framfört den motivering här föreligger.

Jag skulle för min del helst velat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga oförändrat, men det torde ju vara synnerligen små utsikter till, att detta förslag skall ha någon som helst resonans, och därför ber jag att få inskränka mig till att instämma i det yrkande, som nyss framställdes av herr Ljungkvist, nämligen om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Jönsson i Revinge: De senaste talarna ha gjort gällande, att socialfullmäktige skulle kunna bli till synnerligen stor nytta för personalen — jag förmodar även för järnvägsförvaltningen — och detta skulle ju då utgöra det egentliga skälet för att nu gå med på vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill emellertid fastslå, att ingen av de båda ärade talarna med ett enda ord styrkt, att det är några befintliga missförhållanden, som måste avhjälpas, och endast under förutsättningen, att förekomsten av sådana påvisades skulle jag för min del kunna vara med om inrättandet av den nya befattningen. Om man granskar de uppgifter, som fullmäktigen skulle ha sig förelagda, finner man, att han skulle bland annat deltaga i behandlingen av ärenden, som röra bostäder åt statsbanepersonalen. Nu är det ju så, att i allmänhet de bostäder, som består denna personal, åtminstone varit mycket dyra att uppföra, och jag förmodar, att de därför också äro ganska bra. Man torde sålunda icke ha någon anledning att inrätta en socialfullmäktigbefattning för att avhjälpa bristfälligheter som alldeles säkert förefinnas, ty dessa bostäder äro nog i allmänhet sådana att några befogade anmärkningar ej kunna riktas mot dem. Man får också se till statsbanornas ekonomi, och denna har ju de senaste åren icke varit lysande.

Jag medgav förra gången jag hade ordet, att socialfullmäktige möjligen skulle ha en uppgift att fylla, när det gällde exempelvis

*Ang. tjän-
ställningen för
vissa befatt-
ningshavare
vid statens
järnvägar
och postverket
m. m.
(Forts.)*

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket
m. m.
(Forts.)

avskedande och bestraffning. I det stycket framhöll herr Eriksson nyss, att en person naturligtvis icke bör avskedas annat än på grund av rena fel i tjänsten, och jag vet heller icke, om sådant förekommer. Men om ett fel begåtts i tjänsten, hjälper det icke med en socialfullmäktig, som antagligen icke ser sig i stånd att förorda, att den felande skall kvarhållas i tjänsten. Om det ej kan påvisas, att det förekommer avskedanden på grund av mannämån, kan jag icke se, vad en socialfullmäktige skulle kunna göra åt den saken. I sådana fall, då personalen är övertalig och man därför måste avskeda exempelvis en del extra personal, kan en socialfullmäktig varken göra till eller ifrån, ty statsbanorna skola naturligtvis icke ha mera personal än de oundgängligen behöva för driften och verkets skötsel.

Jag kan sålunda icke finna, att statsutskottets skäl för avslag på denna framställning äro så underhaltiga, som den senaste ärade talaren ville göra gällande, och jag är i motsatt till honom säker på, att de tre ledamöterna av lönenämnden, som deltagit i behandlingen av detta ärende, känna till sin instruktion. Jag vill vidare påpeka, att det bland de socialdemokratiska ledamöterna icke rått någon absolut enighet, i det herr Nilsson i Kabbarp yrkat avslag på alltsammans. Och de socialdemokrater, som reserverat sig, ha endast velat vara med om att en socialfullmäktig skulle tillsättas i järnvägsstyrelsen men alls icke att motsvarande befattningar skulle inrättas i distriktsförvaltningarna. Det tyder på, att även socialdemokraterna inom statsutskottet haft en känsla av, att behovet härvidlag icke var så utomordentligt starkt motiverat, att man måste gå med på vad regeringen föreslagit.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Svensson: Jag finner det för min del ganska anmärkningsvärt, att den siste ärade talaren, försvararen av statsutskottets mening i saken, i båda sina anföranden har åter och åter igen kommit tillbaka till den synpunkten, att det icke har bevisats, att det föreligger sådana missförhållanden med avseenden på statsbaneförvaltningen, att därav skulle kunna motiveras behovet av dessa företrädare för de sociala intressena. Jag undrar, om icke detta är en synpunkt, som det är ganska olämpligt och ganska farligt att anlägga på en sådan sak som den förevarande. Jag måste för min del finna det mycket rimligare och riktigare, att man så ordnar förhållandena i statens stora affärsdrivande verk, att anledning till missnöje icke uppstår och att missförhållanden över huvud icke uppkomma, att man med ett ord företar förebyggande åtgärder i det avseendet. Det är givet, att en sådan tanke ligger till grund för detta förslag, vilket, det vill jag påpeka, förberetts av de två liberala män, som närmast före mig beklätt civilministerposten och som båda i första kammaren ha på det livligaste talat för denna sak i dag.

Det är så mycket mera anmärkningsvärt, att man ställer sig

på denna principiella ståndpunkt, som den siste ärade talaren in- tagit, i en tid, då ju faktiskt kravet från arbetarnas och persona- lens sida med all rätt reses kraftigare än någonsin på att få i nå- gon mån medinflytande i ledningen av de företag, vilka de skänka sin arbetskraft. Jag tror icke, att det lär kunna undgås, att även i statens verk detta rättmätiga krav blir på ena eller andra sättet tillgodosett, och jag är övertygad om, att det vore särdeles lyckligt, om man verkligen ville gå till beslut härom i den mycket modifie- rade, mycket modeste form, som här ifrågasättes. Var och en, som kommit i närmare beröring med dessa statens verk och de förhållan- den, som där råda, måste ju få klart för sig, att, såsom jag yttrade i mitt första anförande, det dagligen och stundligen uppstår frågor, som det för förvaltningen själva måste vara av stort värde att få bedömda även så att säga utifrån och från andra synpunkter än dem, som verkcheferna och de ledande givetvis såsom arbetsgivaren statens företrädare måste vara predestinerade att lägga på saken. I den moderata form, som detta förslag blivit tillstyrkt av reservan- terna, tror jag för min del, att det skulle vara mycket värdefullt, om det nu bleve av riksdagen bifallet.

*Ang. tjänste-
ställningen för
vissa befatt-
ningshavare
vid statens
järnvägar
och postverket
m. m.
(Forts.)*

Herr Bengtsson i Norup: Herr Eriksson gjorde gällande, att statsutskottets motivering icke verkade övertygande, men den utredning, regeringen förebragt, är heller icke övertygande. Man får därigenom icke klart för sig, vilken ställning socialfullmäktige skulle få i förvaltningen eller vilka kvalifikationer dessa män skulle inneha. Därtill kommer, att man icke berett järnvägsstyrel- sen tillfälle att yttra sig i frågan, vilket man alltid brukar vara angelägen att göra, då det gäller inrättande av nya befattningar.

Nu har herr civilministern framhållit, att hans båda företrä- dare varit intresserade av denna sak, men de skäl, som ha anförts till förmån för Kungl. Maj:ts framställning, måtte icke varit så starka, då, enligt vad som berättats mig, både nuvarande civilmi- nistern och två förutvarande civilministrar måst uppträda i första kammaren för att rädda förslaget, men trots detta kunde ej halva kammaren bliva övertygad, utan framställningen blev avslagen.

För mig väger det rätt mycket, att den aktade ledamoten av löneregleringskommittén herr Nilsson i Kabbarp icke i utskottet kunnat följa sina partikamrater, såsom reservant, då det gällt dessa nya tjänster, och jag må säga, att det numera icke tycks behövas några vidare skäl för tillskapande av nya befattningar, utan det går alldeles av sig självt. Sådant tar kammaren, oavsett om det anföres än så starka skäl häremot. Men jag skall ändock be att få yrka bifall till utskottets förslag, så få vi se hur det kan gå.

Herr Månsson i Hagaström: Jag begärde ordet för att en gång få till protokollet antecknad min uppfattning om fullmäktig- institutionen. Jag har i tal och skrift uppträtt mot denna nymo- dighet i svenskt statsliv, men det har slängts emot mig, att jag och mina partikamrater icke vid något tillfälle nämnvärt opponerat

Ang. tjänsteställningen för vissa befälningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.
(Forts.)

oss mot denna fullmäktiginstitution, som börjat införas litet varstans. Jag ber nu få säga som min mening, att hela systemet är främmande för svenskt statsliv, en ruttenhet är det helt kort och gott i vårt allmänna liv. Enligt min uppfattning skall det vara ett oöverstigligt svalg befast mellan riksdag och regering. Riksdagen har att såsom folkets ombud fullfölja sitt värv, sådant det är i grundlagen angivet, och regeringen har att fullfölja sitt värv, såsom det är för densamma i grundlagen utstakat, och riksdagen måste för att möjliggöra en klar och riktig kontroll och hindra, att vårt offentliga liv ruttnar och faller offer för bonapartism, stå fullt fri gent emot regeringen. Det kan icke vara annat än en skadlig utväxt på vårt samhällsliv, att allt flera medlemmar på parlamentet göras till hela eller halva ämbetsmän på fullmäktigevägen. Det är ett system, som jag alltid opponerat mig mot, därför att det är främmande för svensk grundlag och dess anda, och ett system, som jag alltid kommer att opponera mig mot, då det gäller att ytterligare utöka det med en ny man.

Här framhålles, att i detta fall fackföreningarna ha intresse av saken. Ja, det är nog delade meningar härom bland arbetarna. Men i varje fall bör deras mening icke härvidlag vara avgörande, utan det avgörande skall vara vad som är sunt för svenskt statsliv. Arbetarna ha andra vägar att framföra sina krav på, om de ha några krav att framföra. Jag menar, att vi böra söka återvända till det gamla tillståndet, när ämbetsmännen icke kunde kravla åt sig man för man av riksdagen som gisslan och ha i sin krets, utan när riksdagen intog en självständig ställning såsom en lagar stiftande, lagar kontrollerande och förvaltningen kontrollerande församling utan maskopi med statstjänarna. Riksdagen bör ha det avgörande ordet enligt min mening, och statstjänarna skola vara statstjänare, varken mer eller mindre.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr Jönsson i Revinge gjorde gällande, att icke några missförhållanden förelåge, som skulle kunna motivera inrättandet av fullmäktigebefattningar. Gent emot detta vill jag säga, att det väl icke är alldeles nödvändigt, att det skall behöva påvisas, att synnerligen stora missförhållanden äro rådande vid ett statens verk, för att göra en så pass blygsam reform, som det nu är fråga om, och jag vill säga, att så illa är det icke ställt vare sig vid detta verk eller något annat statens verk, där jag känner förhållandena, att man kan tala om, att synnerligen stora och uppenbara orättvisor blivit begångna av förvaltningen gent emot personalen.

Sedan framhöll herr Jönsson, att jag själv pekat på, att tjänstemän, som tillsatts genom konstitutorial, icke kunde avskedas annat än på grund av fel och försummelse i tjänsten, och han menade, att det då icke var mycket nytta med att en fullmäktig deltog i avgörandet av sådana ärenden, ty var något fel begånget, skulle avsked i allt fall följa. Jag vill anmärka och det är känt och erkänt, att man kan anlägga mer eller mindre stränga tjänste-

mannasynpunkter på föreliggande frågor, och i det avseendet ber jag få erinra om, att det ju icke alls var många dagar sedan man i ett statsutskottets utlåtande talade om byråkratiska styrelseformer som motsats till en annan styrelseform, vilken då förordades. Och skulle man taga konsekvenserna av det uttalandet, förefaller det mig, att man nu skulle vara böjd för att sätta in lekmannaelement i förvaltningen för att mildra det byråkratiska styrelsesätt, varom man då talade.

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.
(Forts.)

Jag fann av herr Bengtssons i Norup anförande, att den förnämsta anledningen, varför han icke kunnat gå med på Kungl. Maj:ts förslag, var, att det icke förelåg en diger utredning i saken. Med all respekt för stora utredningar över huvud tycker jag ändå, att denna fråga icke är av sådana dimensioner, att den nödvändigt kräver en diger utredning, för att man skall kunna fatta ståndpunkt till densamma.

Medan jag nu har ordet och särskilt med anledning av vissa synpunkter, som framhöllos i debatten i detta ärende i dag i första kammaren, vill jag rikta en anhållan till den nu sittande regeringen, att man på något sätt bör söka få fram en annan för personalen synnerligen viktig fråga, som legat under behandling mycket lång tid, nämligen frågan om en förhandlingsordning. Även om den här föreliggande frågan faller, synes mig nödvändigt att upptaga den andra frågan till snar behandling, så att man kan se något resultat av densamma.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Hans excellens herr statsministern Branting: Det förefaller mig, att icke alltför många i kammaren, då de skola avge sitt votum, lära låta bestämma sig av de synpunkter, som herr Fabian Månsson här utvecklade. Hans kritik riktade sig, såvitt jag kunde förstå densamma, icke emot själva fullmäktiginstitutionen som sådan utan emot det val av personer, som i vissa fall skulle förekommit. Han såg med mycket ogillande på, att regeringens val vid olika tillfällen fallit på medlemmar av riksdagen, och han fruktade, att detta skulle medföra ogynnsamma följder för riksdagens självständighet. Men man bör väl ändå i detta fall låta en åsikt som denna vara utanför och icke förkasta en institution, som kan vara nyttig, bara därför att man med eller utan skäl anser, att ett eller annat val av person för ifrågavarande uppdrag icke utfallit, som det bort göra.

Inrättandet av en socialfullmäktigbefattning i järnvägsstyrelsen ser jag för min del mest ur principiell synpunkt. Hela tiden kräver, att arbetarsynpunkterna inom statens stora affärsdrivande verk, lika väl som inom de industriella företagen över huvud, komma till beaktande i större utsträckning än förut varit fallet, och det kan inte hjälpas, att man, för att gå denna strömning i tiden tillmötes, också en smula bör se till, om icke utvägar kunna finnas att få fram på lämpligt sätt i själva den högsta förvaltningen av dessa verk representanter för andra synpunkter än de som bli mer

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.

(Forts.)

eller mindre byråkratiska. Jag tror, att man är inne på alldeles riktig väg, ifall man i en institution, sådan som järnvägsstyrelsen, skulle finna önskvärt att få en särskild representant för de sociala intressen, som äro den stora personalens intressen. Och vill man ha den synpunkten fram, så finns det, som herr civilministern förut framhållit, väl knappast någon mera nära liggande, enkel och naturlig och på samma gång ytterst moderat väg att gå än att införa som medbeslutande och rådgivande i järnvägsstyrelsen en sådan socialfullmäktig, som det här är tal om. Det bör ju icke kunna skrämman någon, som har blick för i vilken riktning ändå utvecklingen går, och utan att vilja gå tillbaka till föregående diskussioner här i afton i denna kammare måste jag erinra dem, som kanske hysa betänkligheter mot hela denna väg, att ärendet förberetts och förts fram, såsom civilministern har erinrat, av två föregående civilministrar, vilka icke tillhörde det socialdemokratiska partiet. Det är ju tydligt, att de sålunda ha sett saken helt enkelt såsom en åtgärd, som skulle vara ägnad att förebygga eventuella missförhållandens uppkomst, och i likhet med civilministern vill jag starkt understryka, att det är ett alldeles felaktigt förfarande att först vänta, tills svåra missförhållanden uppkomma, för att sedan bota dem, i stället för att inrätta institutionerna så pass mjukt, att deras verkan blir att i god tid förebygga, att missförstånd uppstår mellan förvaltningen och personalen, därför att denna icke finner sina krav beaktade såsom den hoppats.

Jag tror, att en socialfullmäktig i järnvägsstyrelsen skulle få ett rikt arbetsfält för att tillgodose och på lämpligt sätt sovra personalens önskemål. Med sunt omdöme kan denne komma att verka såsom ett försonande element mellan intressen och synpunkter, som emellanåt stå emot varandra en smula starkt, och det bör vara mycket nyttigt, att en auktoritativ röst inom själva ledningen av ett sådant stort företag för fram de synpunkter, som råda ibland personalen, på det sätt, som en sådan man kan göra, vilken har tillfälle att i de särskilda individuella fallen låta dessa allmänna synpunkter komma till sin rätt. Jag kan därför icke annat än ge min fulla anslutning till denna tanke, sådan den utformats av föregående regering, och jag tror, att andra kammaren skulle göra klokt, om den trots att förslaget icke vunnit ankläng hos första kammarens majoritet, i alla fall ville följa Kungl. Maj:ts förslag även på denna punkt.

De anmärkningar, som varit riktade mot förslaget, måste jag säga verkligen icke äro synnerligen övertygande. Det där talet om bristande utredning kan ju alltid anföras, men det är redan bemött från järnvägshåll med framhållande av, hur ofantligt liten i rent byråkratisk mening denna fråga är både för statens järnvägars ekonomi och med hänsyn därtill, att det här gäller inrättande blott för ett par år av en befattning, som icke kommer på ordinarie stat på något sätt. Under sådana omständigheter synes det mig, att det skulle vittna om att andra kammaren förstår den riktning, i vilken utvecklingen bör gå för att på ett både mjukt och riktigt sätt

anpassa sig efter de strömningar, som gå igenom tiden, om kammaren ville i detta fall bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Jag måste, oaktat hans excellens herr statsministern nyss nämnde, att man alltid, om man vill gå emot en sak, kan skylla på bristande utredning, när ett ärende är före, säga, att det för mig bestämmande, då jag tagit ståndpunkt emot Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande fråga, varit den omständigheten, att detta ärende är synnerligen litet utrett. Man måste också stanna inför vad kommunikationsverkens lönenämnd säger, då den framhåller vikten av att man på nuvarande stadium går fram med försiktighet ifråga om organisatoriska detaljförändringar, emedan dessa kunna bli rätt så ingripande, när det gäller organisationsformen i dess helhet för framtiden. Jag tror, att detta är ett ord i sinom tid, och jag anser det vara alldeles emot vad som brukar vara vanligt i denna kammare, när det gäller att besluta i frågor, sådana som den föreliggande, att kasta sig in på nya förslag och godkänna dem utan föregående nödvändig utredning. Detta förslag är av rätt omfattande principiell innebörd och bör bli föremål för utredning av annat slag än här föreligger. Det visas bäst av den diskussion, som ägt rum både i första kammaren och nu här, att det är ganska dunkelt för att icke säga grumligt, hur man tänkt sig den här saken. Det har sagts av herr statsministern, att två civilministrar varit med om förarbetena för denna reform, men man kan icke säga, att de visat samma enighet, när det gällt, hur de här befattningshavarna skulle funktionera och hur de skulle vara kvalificerade för sitt uppdrag. Man talar om, att det skulle behövas en socialt intresserad man. Förre civilministern herr Holmquist har förklarat, att han icke särskilt tänkt på, att det skulle vara en järnvägsman, men på annat håll lär man hava tänkt sig det. Å ena sidan har framhållits vikten av att en socialfullmäktigtjänst inrättades i styrelsen, å andra sidan har man ansett såsom även fördelaktigare, om motsvarande funktionärer förlades till distriktsförvaltning. Allt tyder på, att det vilar dunkel över det hela. När tanken på tillsättande av ifrågavarande befattningshavare först utformades — jag tror, att det var 1912 — gick frågan till socialstyrelsen för ytterligare utredning. Där har den legat, och såvitt jag har mig bekant, har ingenting framkommit förrän på sista tiden helt hastigt och knapphändigt. Den näst siste ärade talaran framhöll, att ett förslag kan väl godtagas även om icke digra luntor och utredningar föreligga. Sant. Men här finnas inga utredningar av bärande art och det är just detta, som gjort mig så tveksam gent emot förslaget, och jag ställer mig nu obetingat på utskottets ståndpunkt.

Herr statsministern har framhållit, att det är av synnerlig vikt, att arbetarnas intressen bli bättre än nu tillgodosedda inom en byråkratisk styrelse. Detsamma göres gällande från andra håll, och det säges, att detta är så viktigt för att gå tillmötes strömningarna i tiden. Det må vara sant, men jag ber kammaren erinra sig det vid näst föregående riksdag fattade beslutet om inrättande av kommuni-

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.

(Forts.)

Ang. tjänsteställningen för vissa befattningshavare vid statens järnvägar och postverket m. m.

kationsverkens lönenämnd och bostadsnämnd, vid vilkas sammansättning man särskilt skulle taga sikte på att få med socialt intresserade personer. När dessa nämnder för närvarande fungera, kunna de helt visst fylla — åtminstone tills vidare — de krav, som den ifrågavarande fullmäktigen skulle tjäna. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 133, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 71 ja mot 45 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. fortsatt tillämpning av förordningen om en särskild stämpelavgift för vissa lyxvaror.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 11 juli 1919 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

I en den 23 januari 1920 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 47, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga följande

FÖRSLAG

till

FÖRORDNING

angående fortsatt tillämpning av förordningen den 11 juli 1919 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Häri genom förordnas, att förordningen den 11 juli 1919 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller

införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror skall äga fortsatt tillämpning till utgången av år 1921.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *K. A. Nilson, Rosén, Holmström, P. Albert Bergström, Björnsson, Björkman, Jönsson* i Fridhill, *Viklund* i Oviken och *Björklund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågasvarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt av herr *Wohlin*, som likaledes yrkat bifall till propositionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Björklund*: Herr talman, mina herrar! Då riksdagen senast behandlade denna fråga, stannade kamrarna i olika beslut, men vid den gemensamma omröstning, som företogs, blev riksdagens beslut att med 187 röster mot 104 bifalla det förslag, som av bevillningsutskottet utarbetats i saken. Det hände så sent som i fjol. Det är detta förslag, som Kungl. Maj:t nu genom denna proposition har avsett att hos riksdagen få förnya. Det har emellertid visat sig, att bevillningsutskottets majoritet på denna punkt har gått en annan väg, än vad förra året var fallet. Bevillningsutskottets majoritet yrkar nämligen avslag å Kungl. Maj:ts proposition. Några medlemmar av bevillningsutskottet ha emellertid ansett, att denna förordning varit i kraft alltför kort tid, för att man skulle kunna få en ordentlig överblick, hur det hela komme att verka i framtiden, och därför ha de ansett, att förordningen borde gälla åtminstone för ett år framåt.

Jag vill med dessa korta ord ha motiverat, varför reservanternas ställt sig på den linje de gjort, och jag vill här, herr talman, yrka bifall till den av herr *K. A. Nilson* m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr *Röing*: Herr talman! Med hänvisning till bevillningsutskottets motivering tillåter jag mig hemställa om bifall till bevillningsutskottets yrkande i föreliggande betänkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. fortsatt tillämpning av förordningen om en särskild stämpelavgift för vissa lyxvaror.
(Forts.)

§ 10.

Ang. ändring
i förordningen
om ersättning
i anledning av
kroppsskada,
ådragen under
militär-
tjänstgöring.

Härpå upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkten 1:o).

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2:o).

I en till riksdagen den 27 februari 1920 avlåten proposition, nr 208, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Slutstadgandet i det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget hade följande lydelse:

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1921; dock att ersättningsanspråk, som grundas på dessförinnan inträffat olycksfall eller på sjukdom, som yppats före nämnda dag, bedömes enligt äldre bestämmelser.

Herrar *Leander* och *Werner* hade i en inom andra kammaren väckt motion, nr 353, föreslagit den ändringen i slutstadgandet, att dagen för förordningens ikraftträdande måtte bestämmas till den 1 januari 1920.

Uti förevarande punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte, med avslag å ifrågavarande motion, bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget, dock att det till förordningen hörande slutstadgandet skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Denna förordning skall äga tillämpning i fråga om skada, som yppats efter ingången av år 1919; dock att beträffande beloppet av ersättning äldre bestämmelser skola gälla för skada, som uppkommit före den 1 januari 1921.

Punkten föredrogs. Därpå yttrade

Herr *Werner*: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få erinra, att vid denna frågas föregående behandling förra året väcktes motion dels om förhöjning av utgående ersättning till militärer, skadade under tjänstgöring, dels av herr *Leander* en motion, att den ersättning, som i anledning av dylik skada utbetalas, skulle utgå med samma belopp, oavsett tidpunkten, under vilken olycksfallet inträffat. Andra kammaren biföll förra året detta herr *Leanders* yrkande emot utskottets dåvarande avstyrkande, liksom nu.

Hur behjärtansvärt det varit, att ett dylikt bifall kommit tillbaka, kan man ju förstå, då man tänker på med vilka summor man

avspisar dessa stackars invalider. Allt fortfarande finns ett litet antal, jag vill tro ungefär 28 stycken, som får sin ersättning efter förordningen av år 1901, och till dem utgår denna ersättning med ett belopp av 575 kr. per år. Det finnes också en hel del, som ha ersättning efter förordningen av år 1909, och för dem utgår en sådan ersättning med 450 kr. jämte förhöjning av 50 procent, följaktligen 675 kr. per år. Det är naturligtvis tacksamt att notera, att utskottet i detta fall gått med på Kungl. Maj:ts proposition, som ju föreslår en förhöjning till det dubbla beloppet för framtiden. Vi hade emellertid i år varit så ansvarslöst anspråkslösa, höll jag på att säga, att vi, för att över huvud taget kunna vinna något alls och för att kunna hjälpa åtminstone ett fåtal, hade yrkat på att den i propositionen föreslagna förhöjning, som nu genom detta utskottsutlåtande blivit tillstyrkt, skulle verka retroaktivt, åtminstone ett år, så att den skulle träda i kraft den 1 januari 1920. Utskottet har icke kunnat bifalla detta yrkande, huvudsakligen med den motivering, »att ett bifall till motionärernas förslag skulle vid sådant förhållande innebära en förhöjning för år 1920 med icke mindre än 150 procent». Utskottet har därför icke ansett sig kunna biträda motionen. Konsekvensen, som man där pekar på, skulle följaktligen vara, att dessa, som haft så relativt låg ersättning förut mot under detta år, skulle få något högre ersättning än eventuellt de nytillträdande.

Jag kan icke finna några farliga konsekvenser av att gå in på det här. Jag beklagar verkligen, då detta vårt rimliga yrkande icke lett till något resultat, att vi åtminstone icke fortfarande fasthöllo vid det yrkande, som andra kammaren förra året biföll, nämligen att även äldre invalider, oavsett vid vilken tidpunkt de blivit invalider, skulle komma i samma ställning och få samma ersättningsbelopp.

Som frågan för närvarande ligger, är det väl kanske icke lönt att göra något yrkande. Jag skall dock be att få yrka bifall till motionen, och yrkar följaktligen, att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring att, i enlighet med vad försäkringsrådet tillstyrkt, den förhöjda ersättningen utgår från den 1 januari 1920.

Herr *Leander* instämde häruti.

Herr *Kristensson*: Då den föregående ärade talaren gjorde ett yrkande, ber jag, med hänsyn till den sena timman, att endast få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill erinra kammaren om att utskottet i varje fall har så långt möjligt sökt att bättra upp Kungl. Maj:ts proposition, vilket också framgår av slutyrkandet. Men med hänsyn till konsekvenserna har utskottet icke med bästa vilja i världen kunnat tillstyrka bifall till motionen.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen framställt propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 3:o).

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. ändring i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär-tjänstgöring.
(Forts.)

§ 11.

Bankoutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt till pension åt sådana änkor och barn efter statstjänare, som enligt nu gällande bestämmelser ej erhålla pension, föredrogs härefter; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställning av kammaren bifallen.

§ 12.

*Ang.
förbättrad
pensionering
för vissa
underofficerare jämte
vederlikar.*

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad pensionering för underofficerare jämte vederlikar, som efter uppnådd pensionsålder avgått från tjänsten före 1918.

I en inom andra kammaren av herrar *Leander, Lindvall* och *Jeppsson* väckt motion, nr 115, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade hemställts, det riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag fortast möjligt angående förbättrad pensionering för de underofficerare vid armén och marinen jämte vederlikar, som efter uppnådd pensionsålder avgått från tjänsten före 1918 och därför icke kommit i åtnjutande av den pensionsförhöjning, som beslutats av 1919 års lagtima riksdag.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Lindvall*: Herr vice talman, mina herrar! Utskottet har noga beaktat vad motionärerna i denna sin motion anför, men har oaktat detta icke kunnat tillstyrka densamma. Bankoutskottet har mycket väl insett dessa här ifrågavarande underofficerarnes svåra belägenhet, nämligen att flera av dem rent av mot sin vilja och önskan måst avgå från tjänsten och träda i pension blott några få månader före 1918 års ingång och därigenom, oaktat de hava ordentligt erlagt sina pensionsavgifter, gått miste om det pensionsbelopp, som tillkommit dem, vilka efter nämnda års ingång trätt i pension och erhållit ett nära dubbelt så stort pensionsbelopp.

En ljusglimt för dessa underofficerare och vederlikar det här gäller, är att utskottet har i sin motivering uttalat som sin mening, att en allsidig utredning snarast möjligt torde sättas i verket, så att dessa personer må erhålla något högre pension, än nu är fallet, och slippa att lida alltför mycket, därför att de måst avgå före 1918 års ingång.

Jag vänder mig därför till regeringen med en vördsam anhållan, att en sådan utredning snarast möjligt måtte komma till stånd, helst så att en proposition kunde framläggas redan till nästa års riksdag, på det att såväl dessa gamla underofficerare som flera andra befattningshavare, vilka trätt i pension för en längre tid tillbaka, icke behöva vänta alltför länge.

Herr vice talman! Jag anser detta sätt att gå till väga vara det enda möjliga för att ifrågavarande personer må kunna lyckas få sina önskemål uppfyllda.

Herr Leander: Herr talman! Man talar om, att den ena eller andra samhällsklassen medborgare befinner sig i nödställd belägenhet. Om detta kan sägas om någon kategori, så är det om dessa underofficerare, som trätt i pension före år 1918. De fingo under sin tjänstetid vänta på lönereglerng år efter år utan att se sina förhoppningar därutinnan gå i uppfyllelse. Man lovade dem, att om det någon gång skulle bli pensionsförbättring för underofficerare, de skulle vara säkra om att åtminstone då komma i åtnjutande av densamma, men även därutinnan ha de blivit besvikna. Man finner ju också, hurusom bankoutskottet har behjärtat deras betryckta ställning och talat en hel del vackra ord om, att det skulle behövas en pensionsförbättring. Ja, naturligtvis är det bättre, att, när man ber om någonting, avvisas med goda ord än med stränga och hårda ord, men man lever dock icke endast på de vackra orden, utan det krävs också någonting annat.

Man vet, att bankoutskottet alltid hyser betänkligheter att låta en pensionsförbättring verka retroaktivt, men utskottet har dock brutit mot denna princip vid åtskilliga tillfällen. Det nämner t. ex. i sitt utlåtande, hurusom f. d. folkskollärare fått en ny pensionsförbättring, och vi hade vidare för några dagar sedan ett betänkande från utskottet rörande pensionsförbättring för poststationsföreståndare och lantbrevbärare, som avgått före år 1918 — de fingo en förhöjning i sina understöd och livräntor på 50 %. Men här menar utskottet, att någon pensionsförbättring icke kan komma ifråga, icke ens en utredning därom, innan en definitiv lönereglerng kommer till stånd för underofficerarna. Detta resonemang förstår jag icke för min del, ty det är ju här icke fråga om någon löneförbättring utan endast en pensionsförbättring, och det borde väl i all rimlighets namn gå för sig att utreda frågan om denna senare utan att man därför behövde avvakta en definitiv lönereglerng för militärernas del, officerarnas och underofficerarnas.

Allt nog: år 1917 var det ganska många underofficerare, som trädde i pension. Det ställdes då, som jag redan nämnt, i utsikt, att de skulle komma i åtnjutande av den pensionsförbättring, som väl icke så länge kunde låta vänta på sig och i vilken de med all säkerhet skulle bli inbegripna. De hade kunnat få stanna kvar ännu ett par år, till år 1919, och använda sig av sin respittid, men det gjorde de icke utan begärde avsked för att icke stå i vägen för yngre kamrater. De fanjunkare t. ex., som såhunda avgingo år 1917, erhålla nu icke mer än 1,000 kronor i pension jämte dyrtidstillägg för tillfället. De som däremot kvarstodo till 1919 få 2,250 kronor i pension, alltså mer än dubbelt så mycket, och de komma naturligtvis också därigenom i besittning av större dyrtidstillägg. Denna skillnad synes mig vara alltför stor. Man kan knappast förstå, hur folk, som nödgas sätta sig in i denna fråga, såsom väl ändå bankoutskottet har gjort, kan avslå en begäran om utredning rörande pensionsförbättringen för dessa gamla underofficerare.

Det var ganska intressant att höra, hurusom bankoutskottets

*Amq.
förbättrad
pensionering
för vissa
underoffice-
rare jämte
vedertlikar.
(Forts.)*

Ang.
förbättrad
pensionering
för vissa
underoffice-
rare jämte
vederlikar.
(Forts.)

ärade ordförande för en stund sedan icke hyste betänkligheter att gå med på en löneförbättring för tjänstemän, rörande vilkas löne reglering det emellertid pågår utredning. Jag blev glad och tänkte i mitt stilla sinne: herr Kristensson måtte ha ändrat åsikter, sedan han undertecknat detta betänkande; vi få väl höra om så är fallet.

Nu påstår emellertid utskottet, att det finns många andra pensionärer, som ha det dåligt ställt. Ja, för all del. Vi motionärer skulle naturligtvis ingenting ha emot, om det bleve pensionsförbättring för alla pensionärer eller för så många som möjligt, men vi ha icke vågat famna om dem alla utan vi ha nödgats begränsa oss till dessa f. d. underofficerare, därför att de befinna sig i sämre ställning än kanske nästan alla andra, och därför begära vi en utredning och därefter förslag från Kungl. Maj:ts sida om pensionsförbättring för dem så snart som möjligt.

Ifall nu denna kammare avslår denna hemställan, skulle det bli en ny besvikelse för dessa gamla underofficerare. Jag kan därför icke vara så blygsam som min medmotionär, herr Lindvall, vilken icke yrkade bifall till vår motion, utan jag nödgas göra detta och alltså yrka avslag på utskottets hemställan. Jag vill vidare nämna, att jag kommer att begära votering härutinnan, för att det skall kunna utrönas, hur många det är, som verkligen vilja behjärta de gamla underofficerarnas prekära ställning och räcka dem en hjälpsam hand. Det skulle ändå vara en uppmuntran för dem, om denna kammare ville uttala sig för en utredning. Utskottet säger visserligen, att man hoppas, att en sådan utredning skall komma till stånd, men detta uttalande förpliktar ju till ingenting; utan önskar man en utredning, är det naturligtvis bäst att direkt uttala sig därför. Som sagt, herr vice talman, jag kommer att begära votering, därest icke herr vice talmannen hör »ja» för motionen, ty då begär jag naturligtvis icke votering. I annat fall måste jag göra det för att utröna om de närvarande ha blick och hjärta för dessa gamla statstjänares svåra belägenhet.

Med herr Leander förenade sig herrar *Hamrin, Nilsson* i Bonarp, *Johanson* i Huskvarna, *Jeppsson, Runefors, Olsson* i Labbe-måla, *Jonsson* i Hökhult och *Igel*.

Herr Kristensson: Ja, herr talman, de instämmanden, som följde på herr Leanders anförande, vittna ju om, att han, sin vana trogen, har på ett utmärkt sätt kunnat lägga till rätta för kammaren vad han för sin del vill ha fram. Jag förstår honom mycket väl, ty han talar verkligen i detta fall i en ömmande sak. Tyvärr har utskottet emellertid icke kunnat gå med på hans motion. Jag ber att här få, utöver vad utskottet själv redan sagt, vitsorda, att detta icke beror på att utskottet ansett, att icke åtskilliga av de personer, för vilka motionären gjort sig till tolk, verkligen äro i behov av en liten pensionsreglering utöver den hjälp de få genom dyrtidstillägget.

Varför utskottet emellertid icke här kunnat gå på bifall till motionen är sagt på sidan 11 och hänför sig till vad avlöningssakkunnige nämnt i sitt utlåtande, nämligen att därest man nu skulle gå med på

ett bifall här, får man icke förbise, att det finnes många grupper, som äro fullt ut lika illa ställda, varför det synes lämpligare, att en allmän reglering kommer till stånd. För min del har jag tänkt, att vi i utskottet skulle kunna draga upp linjerna till en dylik allmän pensionsreglering. På grund av den kändedom om hithörande förhållanden, som vi förvärvade genom den kommunikation vi inom utskottet hade med vederbörande myndigheter närmast med chefen för den byrå i statskontoret, som behandlar pensionsärendena men även med andra sakkunniga, på detta område, fingo vi dock vissa betänkligheter mot att utskottet skulle taga detta initiativ.

Det viktigaste av de skäl, som dessa sakkunniga anförde, var att i varje fall måste en allmän lönerreglering äga rum innan man kunde vidtaga en allmän pensionsreglering, och då nu Kungl. Maj:t hade remitterat den förstnämnda frågan till särskild utredning, borde man icke, innan resultatet därav förelåg, begära en skrivelse från riksdagens sida. Dessa uttalanden hade emellertid den verkan på utskottet, att man endast i motiveringen tog in vad man här för sin del allt fortfarande ansåg vara rätt och riktigt, och det var att man snarast möjligt borde få till stånd en dylik utredning.

Nu har emellertid herr Leander yrkat bifall till sin motion. — Jag undrar om det icke kan gå nu, som det gick för några år sedan i en annan fråga, då utskottet i sin motivering på samma sätt som nu uttalat sig för en allmän reglering, men man icke var nöjd med detta i denna kammare utan ville gå ett steg längre. Den andra kammaren tog utskottets förslag och så blev följden, att kamrarna stannade i olika beslut. Motiveringen var densamma, nämligen att man skulle öka pensionerna för alla stackare, som icke hade 300 kronor om året, så att de finge detta belopp. Båda kamrarna hade uttalat sig för den saken, men formellt kom ingen riksdagsskrivelse till stånd. Jag gick då upp till dåvarande chefen för finansdepartementet — det var under den Hammarskjöldska ministärens tid — och bad att regeringen skulle behjarta vad som i själva verket låg bakom riksdagens handlingssätt och var dess andemening, samt sätta i gång med en utredning. Jag fick också löfte om, att det skulle göras något i saken. — Sedan ha vi fått en ny ministär, jag har även uppvaktat den nya departementschefen, men ännu den dag som är, har intet initiativ tagits i denna sak.

Jag föreställer mig — jag kan ju icke säga det bestämt — att resultatet blir detsamma, om kamrarna nu stanna i olika beslut. Taga kamrarna däremot detta utskotts-förslag så ha vi dock åstadkommit något positivt.

Då jag ser så många av regeringens ledamöter med herr statsministern i spetsen närvarande, skall jag be att få rikta en vädjan till den nuvarande regeringen, om den icke kunde vidtaga åtgärder till påbörjande av den utredning, som utskottet i sin motivering så bestämt uttalat sig för. Jag tycker, att man borde kunna göra undan ett förberedande arbete, och jag hoppas, att den kommitté, som eventuellt blir tillsatt, eller om saken överlämnas till myndigheter, att dessa sätta sig i förbindelse med den kommitté, som har hand om lönerregleringen för den civila staten i allmänhet och även för de militära befattnings-

*Ang.
förbättrad
pensionering
för vissa
underoffic-
rare jämte
vederlikar.
(Forts.)*

Ang.
förbättrad
pensionering
för vissa
underoffice-
rare jämte
vederlikar.
(Forts.)

havarna, så att alltså icke den ena utredningen går i öster och den andra i väster, utan att det blir ett visst sammanhang mellan de båda utredningarna. Om regeringen handlar på detta sätt, är jag övertygad om att den fråga som gäller så mycket för de gamla pensionärerna, skulle komma till riksdagen betydligt hastigare än om man väntade med att vidtaga åtgärder tills riksdagen vore i tillfälle att besluta om en allmän lönereglering. Principiellt kan jag icke gå med på motionärernas framställning, ty den omfattar blott en grupp och icke ens den grupp, som mest behöver hjälp. De mest behjärtansvärda bland pensionärer äro de gamla änkorna, som ha 50, 75, 100 kronor om året, och det finnes massor av befattningshavare, som oavsett de dyrtidstillägg, de kunnat erhålla, knappast befinna sig i bättre ställning.

Jag ber också få påpeka, att dyrtidstilläggen för pensionärerna hela tiden och allt fortfarande utgått efter mycket lägre normer än för i tjänst varande befattningshavare. De förra få icke på långt när samma kompensation för dyrtidens tryck, som de vilka fortfarande äro i den lyckliga omständigheten, att de ha sina tjänster kvar och kunna njuta avlöning från dem. — Härtill kommer en annan sak. Jag vill erinra mig att socialstyrelsen i sina utredningar visat, att ju längre ned man står på skalan och ju mindre inkomst man har, desto hårdare tryckes man faktiskt av dyrtiden, och att fördenskull ett högre indextal borde läggas till grund för att rätta till detta förhållande. Nu är emellertid detta en penningfråga och spørsmålet har så vittgående konsekvenser och fordrar givetvis en så noggrann utredning, så att nog bör riksdagen få veta vad det kommer att kosta, innan riksdagen kan gå till beslut, vare sig på den ena eller andra punkten.

Det är på grund av dessa omständigheter, som utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen, som ju bara avser en enda liten grupp av pensionärer. Samma skäl som motionären anført, gälla ju över hela linjen, och det är därför som vi så positivt som vi gjort, velat trycka på att första statsmakten, som för övrigt har ärendet hos sig och således icke behöver något initiativ från riksdagens sida, måtte beakta dessa arma pensionärer. Det har icke varit ett enda plenum vid denna riksdag då jag icke fått mottaga kanske fyra, fem deputationer av gamla pensionärer från rikets alla delar, och detta visar ju att det råder stor nöd bland dessa kategorier. Det är därför som det verkligen är så behjärtansvärt att göra något för att de verkligen må bliva hulpna. Jag skulle vara mycket tacksam om man från statsrådsbanken kunde få ett löfte om några åtgärder i den riktningen, och tillåter mig nu att yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **B r a n t i n g**: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren riktade en vädjan till regeringen att beakta de ömmande omständigheterna för den grupp pensionärer, vilkas talan en av motionärerna här med värme har fört. Denna vädjan förklarar förvisso icke ohörd, och jag är övertygad om att hela regeringen delar min personliga uppfattning i det avseendet att vad som från statsmakternas sida kan göras för att lindra de svåra

bekymmer, som uppstått för dessa gamla pensionärer, det bör också göras på snabbaste och bästa sätt.

Det har sedan visat sig under diskussionens gång, att utskottet egentligen syftar till samma sak, så att det alltså icke finnes någon meningsskiljaktighet mellan utskottet och motionärerna angående det behjärtansvärda i motionen. Utskottet har emellertid för sin del tagit fasta på, att det också finnes många andra grupper av pensionärer, som det är nödvändigt att tänka på, och att man icke bör stanna endast vid den grupp som här bragts på tal av de ärade motionärerna. Det farliga med att göra denna undersökning alltför omfattande, är naturligtvis att den drager ut på tiden, och att det således därigenom kan bli så, att lidandena under denna alltjämt fortsatta dyrtid bli alldeles outhärdliga för alltför många av dessa våra medmänniskor.

Jag hoppas dock, att det skall bli möjligt för regeringen att finna utvägar — utskottets ärade ordförande antydde ju en väg, som jag naturligtvis icke nu kan ingå på att bedöma huruvida den är framkomlig eller icke — men jag hoppas, att det skall bli möjligt, att om man ägnar denna sak ett allvarligt intresse, finna en utväg att skyndsamt bedriva en tillräckligt omfattande utredning, så att resultatet av densamma snarast möjligt kan läggas fram på kammarens bord.

Med detta har jag således icke velat taga något parti i frågan hur denna kammare i ärendets nuvarande läge bäst skall kunna uttrycka sin mening beträffande hur dessa pensionärer, som det närmast gäller, skola hjälpas, eller hur även andra personer, som icke nu blivit upptagna i motionen, skola få hjälp. Jag tror, att vi kunna enas om, att de alla böra hjälpas, och äro vi besjälade av det hjärtelaget, skall det väl också lyckas för oss att komma fram till en hjälpande lösning för dessa gamla, som med oro se på hur deras sak behandlas i riksdagen.

Herr Hamrin: Efter det betydelsefulla uttalandet från herr statsministern, ett uttalande, som vittnade om det största intresse för den grupp det här gäller, kan jag avstå från att säga något vidare. Jag är övertygad om att detta uttalande kommer att väcka den allra största glädje och tillfredsställelse hos alla dem, som äro direkt åberopade i denna framställning.

Jag har således, herr talman, ingenting vidare att tillägga.

Herr Leander: Utskottets ärade ordförande talade om vissa andra än i motionen angivna personer, som vore i behov av understöd, t. ex. en del änkor, och det förstår jag nog. Jag tror mig också ha visat, att jag efter förmåga vill arbeta även för deras bästa; men, bankoutskottet har ju rent av förebrått mig, att jag kommer med för mycket motioner om understöd för dylika änkor.

Herr Kristensson tycktes vilja framställa saken så, att det skulle vara bättre, om båda kamrarna avslöge motionen, än om en av kamrarna biföll densamma, under det att den andra avslög. En sådan logik förstår jag sannerligen icke, ty jag håller före, att det väl ändå är bättre, om en kammare bifaller motionen, även om man nu icke kan få båda med på bifall.

*Ang.
förbättrad
pensionering
för vissa
underoffice-
rare jämte
vedertakar.
(Forts.)*

Ang.
förbättrad
pensionering
för vissa
underofficer-
rare jämte
vederlikar.
(Forts.)

Efter det varmhjärtade anförande, som hans excellens statsministern nu hållit, och efter det åtminstone till hälften givna löfte, som man väl får betrakta det, att han skall söka föra fram denna fråga till förmån för dem det här gäller, skall jag nu avstå från att begära votering. Jag anser mig däremot icke kunna avstå från mitt yrkande, ty då skulle ju alla de, som instämde med mig behöva uppträda och förklara att de instämde även härutinnan. Jag skall emellertid som sagt icke begära votering, då jag anser, att frågan nu befinner sig på sådan köl, att de gamla pensionerade underofficerarna ha de bästa utsikter för att deras betryckta läge skall behjärtas av Kungl. Maj:t och att de därför kunna ha grundad förhoppning om att få förhöjning i sina pensioner.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr vice talmannen givna propositioner å de därunder förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Ang.
lag om rätt till
tjänstepension
för ordinarie
tjänstemän
vid postverket
m. fl. statens
verk.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Uti en den 12 mars 1920 dagtecknad, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 313, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

nr 304 i första kammaren av herr *Juhlin*; och
nr 385 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till motionen II: 385 och med avslag å motionen I: 304, måtte

dels — under förutsättning att överenskommelse av nedan angivet innehåll träffades om upphörande av telegrafverkets pensionsinrättning med utgången av juni månad 1920 — antaga det vid utlåtandet fogade förslag till lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; dock att pensionsåldern för vid statens järnvägar anställda vagn- och stallkarlar samt maskin- och pannskötare, de senare, såvitt de tjänstgjorde vid kollossningskran, skulle vara 63 år och att i lagförslaget infördes en bestämmelse av följande lydelse:

»Befattningshavare med pensionsrätt enligt denna lag är underkastad de ändringar i pensionsrätten, som kunna varda fastställ-

da i sammanhang med det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering.»;

dels godkänna sådan överenskommelse med fullmäktige för delägarna i telegrafverkets pensionsinrättning, att nämnda pensionsinrättning upphörde med utgången av juni månad 1920 och dess tillgångar övertogs av statsverket, under villkor att staten ansvarade för pensionsinrättningens alla framtida förpliktelser, ävensom att av det belopp, varmed pensionsinrättningens tillgångar intill förenämnda tidpunkt enligt de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 12 mars 1920 angivna beräkningsgrunder ökats genom högre ränteavkastning än efter 4 $\frac{1}{2}$ procent, så stor del, som, enligt i samma statsrådsprotokoll likaledes angiven delningsgrund, belöpte på delägarnas avgifter, överlämnades antingen kontant eller, efter överenskommelse, i form av pensionsinrättningens tillhörande värden till direktionen över telegrafverkets pensionsanstalter att användas till ändamål, som av fullmäktige beslutades och som kunde av Kungl. Maj:t godkännas;

dels besluta,

att sådana telegrafverkets pensionsinrättnings tillgångar, som enligt angivna överenskommelse skulle tillgodokomma statsverket, skulle ingå i den uti 7 § av förberörda förslag till lag omförmälda telegrafverkets pensionsfond, vilken skulle hava att ansvara för pensionsinrättningens framtida förpliktelser;

att postverkets och statens vattenfallsverks andelar i pensionsfondens för civila tjänst innehavare tillgångar samt däremot svarande förpliktelser vid utgången av juni månad 1920 skulle övertagas av de i förberörda paragraf i lagförslaget likaledes omförmälda postverkets pensionsfond och statens vattenfallsverks pensionsfond; samt

att pensionsfondens för tjänstemän vid statens järnvägar tillgångar och förpliktelser vid nyssberörda tidpunkt skulle övertagas av den i samma paragraf ävenledes omförmälda statens järnvägars pensionsfond;

dels ock godkänna det vid utlåtandet fogade förslag till bestämmelser angående rätt till pension för viss personal, som vid statens övertagande av enskilda järnvägar eller bandelar övergått i statens järnvägars tjänst.

Utskottet hade i sin allmänna motivering å sid. 24 i det tryckta utlåtandet beträffande frågan om den räntefot, efter vilken pensionsfonderna borde gottgöras ränta på de i verkens kassaförlag ingående pensionsmedlen uttalat, bland annat, att, då pensionsavgifterna beräknats med tillämpning av en räntefot av 4 %, det syntes utskottet icke något vara att erinra mot att, åtminstone tills vidare, verken skulle gottgöra pensionsfonderna ränta efter likaledes 4 % å nu ifrågakvarande medel.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Borg, Bäcklund, Lovén* och *Anderson* i Stockholm förklarad, att de på i reservationen omförmälda skäl och i anslutning jämväl till vad som an-

Ang.
lag om rätt till
tjänstepension
för ordinarie
tjänstemän
vid postverket
m. fl. statens
verk.

(Forts.)

förts i herr Juhllins ovanberörda motion ansett sig böra hemställa, att riksdagen, i samband med godkännande i huvudsak av Kungl. Maj:ts proposition, måtte förklara, att pensionsfondernas tillgångar, som komme att användas såsom kassaförlag för vederbörande verk, måtte förräntas efter 4,5 %.

Reservation hade vidare avgivits av herr *Lovén*, som yrkat avslag å den av utskottet föreslagna bestämmelsen, att befattningshavare med pensionsrätt enligt det vid utskottets utlåtande såsom Bilaga 1 fogade lagförslaget skulle vara underkastad de ändringar i pensionsrätten, som kunde vara fastställda i sammanhang med det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! I en vid detta betänkande fogad reservation har den uppfattningen gjort sig gällande, att de olika verken borde på de belopp, som av dem användes såsom kassaförlag, betala en ränta av 4 1/2 procent i stället för, som utskottet föreslagit, 4 procent. De pensionsavgifter, som personalen vid dessa verk kommer att erlägga, skola nämligen ingå såsom förlagskapital åt vederbörande verk. Man frågar sig då, varför verket skall erlägga mindre ränta på dessa fonders kapital, då de skola användas såsom förlagskapital, än vad avkastningen med säkerhet blivit, därest fonderna fått förvaltas som hittills. Saken är ju den, att det finnes pensionsfonder förut, och att deras penningar äro utlånade på ett eller annat sätt och i regel lämna till och med större avkastning än 4 1/2 procent. Då frågar man sig, varför utskottet och Kungl. Maj:t och även kommitténs majoritet stannat för och föreslagit, att dessa medel skola ingå som förlagskapital för vederbörande verk och sedan endast förräntas efter 4 procent. Om man ser på den överenskommelse, som gjordes vid övertagandet av telegrafverkets pensionskassa i samband med pensionsregleringen där, finner man, att departementschefen räknat med att personalen skulle tillgodogöras en del av den ränta, som översteg 4 1/2 procent. Vid övertagandet där ser man alltså, att departementschefen räknat med 4 1/2 procents ränta, men då det är fråga om att dessa affärsdrivande verk skola använda penningarna till förlagskapital, då vill man räkna med endast 4 procents ränta. Jag och mina medreservanter ha icke ansett detta riktigt, utan vi anse, att då staten för sina övriga lån icke kan få åtnjuta så låg ränta som efter 4 procent utan måste gå avsevärt över även de av oss begärda 4 1/2, då borde även i ett sådant fall som detta utskottet åtminstone ha gått på den linjen, att dessa verk för sina förlagsfonder fått betala en ränta av 4 1/2 procent.

Jag skall, herr talman, icke förlänga debatten alltför mycket, ty tiden är ju långt framskriden, och jag tror säkert, att kammarens ledamöter, om de vilja se på reservationen något, skola förstå den uppfattning, som där är framställd. Denna uppfattning delas av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen,

samt av nio reservanter i löne regleringskommittén, och jag tycker alltså för min del, att den upplåtningen borde vara ganska stark.

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka ändring i motiveringen i enlighet med den av herr Borg m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
lag om rätt till
tjänstepension
för ordinarie
tjänstemän
vid postverket
m. fl. statens
verk.*

(Forts.)

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Det är ett ganska betydande lagförslag, som föreligger här i dag till antagande av andra kammaren, ett lagförslag, som innefattar ordnandet av tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. Det är således en mycket viktig lösning av åtskilliga pensionsfrågor, och torde jag få säga om densamma, att det enbart är glädjande, att förslaget inom utskottet kunnat bli genomfört med mycket obetydliga reservationer. Att ett så betydande förslag som detta icke skulle kunna undgå kritik och olika meningars framställande, faller av sig självt, men de skiljaktigheter, som antecknats, äro jämförelsevis obetydliga.

En av särmeningarna har den siste ärade talaren framfört, då han yrkat bifall till reservationen. Utskottet har emellertid icke kunnat gå så långt, som de ärade reservanterna, herrar Bäcklund m. fl., utan utskottet har ansett, att 4 procents räntegottgörelse skulle vara tillräckligt, och i detta avseende har såväl departementschefen som också kommittén kommit till samma resultat. Dessutom har en av de sakkunniga därom yttrat: »Det torde även böra erinras, att enligt de vid förlidit års riksdag godkända grunderna för pensionering av folkskollärare med flera, befattningshavarnas egna pensionsavgifter beräknats med tillämpning av en räntefot av 4 procent.» Nu kan man säga, att det egentligen icke spelar så stor roll, om det är 4 procent eller 4 $\frac{1}{2}$ och ett förslag kom även fram inom utskottet, att man borde ha tillämpat högsta möjliga räntesats, men förslagsställaren till detta förslag avgav ingen reservation utan nöjde sig med utskottets beslut.

Emellertid kan jag icke dela herr Bäcklunds mening i frågan, och icke heller har utskottets flertal kunnat göra det, utan samtliga ha ansett, att 4 procent är en lämplig räntegottgörelse å ifrågavarande pensionsfonder. Jag kan icke underlåta att yrka avslag på reservanternas framställning och bifall till utskotts förslaget om 4 procent.

Herr Olsson i Berg instämde häruti.

Herr Lovén: Herr talman! Beträffande denna sak om procentsatsen är jag ense med den ärade reservant, som redan haft ordet. Jag skall endast, med anledning av bankoutskottets ärade ordförandes yttrande, att 4 procent skulle vara en lämplig procentsats, be att få säga, att vad som är lämpligt därvidlag kan bedömas från olika synpunkter. Bankoutskottets ordförande och utskottets majoritet ha ansett 4 procent vara lämpligt, men för pensionstagarna är det sannerligen icke lämpligt, att endast få 4 procent på pensionskassans fonder. Det är väl ingen pensionskassa, vars fonder icke förräntas med avsevärt högre belopp än efter 4 $\frac{1}{2}$ procent.

Ang.
lag om rätt till
tjänstepension
för ordinarie
tjänstemän
vid postverket
m. fl. statens
verk.
(Forts.)

Det är ju klart, att pensionskassans stabilitet stiger och säkras, allt efter som ären gå och denna högre ränta kommer in, men slippa verken undan med att betala 4 procent, står ju kassan sämre ekonomiskt sett. Emellertid tror jag icke, att det står någonting att vinna för reservanterna på denna punkt, och jag skall därför icke uppehålla mig längre vid den saken.

Jag har emellertid en reservation för egen del, där jag icke har någon annan med mig. Just som utskottet var nästan färdigt med sitt betänkande, framställdes ett yrkande av en medlem av utskottet, som ville ha in en bestämmelse, att befattningshavarna skulle vara underkastade de ändringar i pensionsrätten, som kunna vara fastställda, då det statsunderstödda pensionsväsendet blir centraliserat.

Beträffande första delen är det fullständigt överflödigt att intaga en sådan bestämmelse, eftersom i samtliga dessa befattningshavares avlöningsreglementen redan står inryckt, att de äro skyldiga att underkasta sig de ändringar i pensionsrätten, som kunna bli fastställda. Den delen är alltså fullständigt överflödig.

Beträffande pensionsväsendets centralisering är detta ett yrkande, som nästan har blivit dagligt bröd i bankoutskottet, så fort pensionsfrågor kommer upp. Där har man en fullständig vurm på att allt, vad pensioner heter, skall centraliseras, vare sig det passar eller ej. Den tröjan vill man taga på alla, som skola pensioneras, även om deras tjänstgöring och övriga förhållanden äro så olika, att det icke duger med samma pensionsreglemente. Men ändå skall man peka på denna centralisering i tid och otid.

Jag hade reserverat mig vid bankoutskottets utlåtande nr 53, men jag brydde mig då icke om att upptaga kammarens tid. Nu tror jag, att detta tillägg icke gör någon direkt skada, men det kunde mycket väl vara borta.

Jag har, herr talman, endast samma yrkande som herr Bäcklund om bifall till den av herr Borg m. fl. vid utlåtandet bifogade reservationen.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Då jag nämnt, att en räntesats av 4 procent vore lämplig, ville jag också ha anfört, att i allmänhet är det ur rent försäkringstekniska synpunkter en erkänd sanning, att man icke skall beräkna så hög ränta som den, som blivit föreslagen i reservationen — 4½ procent — och att en ränta på 4 procent fullt ut garanterar pensionskassorna deras rätt.

Herr Lovén har ju också reserverat sig mot den punkt i utskottets förslag, som lyder: »Utskottet har slutligen funnit sig böra föreslå, att i förslaget införes en bestämmelse av innehåll, att befattningshavare med pensionsrätt enligt denna lag skall vara underkastad de ändringar i pensionsrätten, som kunna vara fastställda i sammanhang med det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering.» Jag ber emellertid att få påpeka, att utskottet därmed ingalunda har uttalat sig för någon centralisering av vårt lands pensionsväsende. Alls icke. Men utskottet har dock icke tänkt sig, att vi för evighet skola fortsätta att existera med samma organisation, som vi nu ha. Denna är natur-

ligtvis föränderlig, som allting annat, och följden kan alltså bli, att man framdeles skulle vilja centralisera pensionsväsendet. Därför ha vi också ansett det lämpligt, att det nyss nämnda tillägget anbringas som sista punkt i utlåtandet, och jag yrkar bifall till detsamma.

*Ang.
lag om rätt till
tjänstepension
för ordinarie
tjänstemän
vid postverket
m. fl. statens
verk.*

Herr Bäcklund: Utskottets ärade ordförande, herr Somelius, påpekade, att det ur försäkringstekniska synpunkter är olämpligt att räkna med högre ränta än 4 procent. Ja, det är ju en helt annan sak. Det gör man icke heller i reservationen, då det gäller matematiska beräkningar, men däremot räknas med $4\frac{1}{2}$ % ränta på fonderna. Då folkskollärarnas m. fl. pensionskassas penningar skola lånas ut, då bestämmer man icke, att de skola lånas ut efter 4 procent, utan de utlånas naturligtvis efter högsta möjliga ränta.

Det är detta, vi ansett vara på tok här, att dessa pensionsfonder aldrig, även om konjunkturerna äro aldrig så goda, kunna få mer än 4 procents ränta på grund av en sådan bestämmelse. Så gör man icke vid andra pensionsfonder och -kassor. De få taga den ränta, konjunkturerna för tillfället bjuda dem, och räntefoten för dylika lån har ju i många år legat långt över 4 procent. Jag tror inte, att man för närvarande kan uppvisa någon kassa, som har så låg ränta som 4 eller $4\frac{1}{2}$ % utan avsevärt därutöver. När det däremot gäller den matematiska utredningen, ha icke vi heller gjort någon ändring för närvarande utan ansett, att man kan räkna med 4 % avkastning såsom det normala. Men när det gäller på vad sätt fonderna skola förräntas, då bör man ha rätt att fordra för dessa fonder att de i likhet med andra pensionsfonder förräntas med högre ränta, och så är också redan nu fallet med en del av dessa fonder, nämligen att de giva en större avkastning än 4 %. Men då de ingå som förlagskapital för verken, så få de inte mer än 4 %, och det är detta vi vänt oss emot.

Jag vidhåller, herr vice talman, mitt yrkande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Svensson: Herr Lovén yttrade, att skälet varför för den del av pensionsfonden, som ingår i verkens kassaförlag, borde beräknas en ränta av $4\frac{1}{2}$ % i stället för 4 %, vore, att pensionsfonden måste säkerställas ordentligt. Jag förstår ej det skälet. Det behövs ju icke här något säkerställande av pensionsfonden, då det här är staten, som svarar för den pension, som är bestämd i pensionsreglementet. Pensionernas storlek kan sålunda icke bli beroende på vad som finnes i fonderna eller icke finnes där. Men jag förmodar, att man ur pensionstagarnas synpunkt anser, att det skulle vara önskvärt, att få den högre ränteberäkningen ur den synpunkten, att om pensionsfonden efter hand därigenom kommer att visa ett mera gynnsamt eller rent av lysande resultat, man då skulle kunna ha starkare fog för yrkanden om att personalens pensionsavgifter skulle sänkas.

Då jag icke kan för min del dela denna uppfattning, måste jag uttala, att jag anser det riktigast, att kammaren i detta fall bifaller utskottets och Kungl. Maj:ts förslag.

Vad den av herr Lovén berörda frågan beträffar om det tillägg,

(Forts.)

Ang.
lag om rätt till
tjänstepension
för ordinarie
tjänstemän
vid postverket
m. fl. statens
verk.
(Forts.)

som har gjorts av utskottet, att befattningshavarna skulle vara skyldiga underkasta sig den ändring i pensionsförhållandena, som kan innefattas i en blivande centralisering, så tror jag visserligen, att detta tillägg inte direkt kunde behövas, då säkerligen det måste anses, att redan avlöningsreglementet innefattar, att alla befattningshavare äro skyldiga underkasta sig en sådan förändring. Men jag tror å andra sidan icke, att det kan skada, att det står där. Kammaren torde även i detta avseende göra klokt i att följa utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Borg m. fl. vid utlåntandet avgivna reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig finna den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bäcklund, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Borg m. fl. vid utlåntandet avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 75 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om pensionering av icke ordinarie personal vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk; och yttrade därvid

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet S v e n s s o n: Herr talman! I det förslag till kungörelse om ändringar i pensionsreglementet för icke ordinarie personal vid kommunikationsverken, som bifogats propositionen, ha de statens vattenfallsverks icke ordinarie tjänstemän, som skulle inbegripas under pensioneringen, benämnts »*extra tjänstemän*» och »*extra ordinarie tjänstemän*» med innebörd av de olika benämningarna, som närmare angives i propositionen. Enligt vad jag inhämtat från vattenfallsstyrelsen torde det emellertid vara önskvärt att för vinnande av större överensstämmelse i terminologien med statens järnvägar de angivna personalgrupperna rubri-

ceras något annorlunda än i kungörelseförslaget föreslagits. Då det emellertid här hemställts, att Kungl. Maj:t skall erhålla bemyndigande att »i huvudsaklig överensstämmelse» med kungörelseförslaget utfärda författningar i ämnet, så lärer hinder ej möta för Kungl. Maj:t att verkställa en sådan förändring i rubriceringen, vilket ej kommer att sakligt påverka förslagets innebörd. Jag har emellertid velat omnämna det angivna förhållandet till kammarens kännedom.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Vidare föredrogos vart efter annat

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.;

nr 58, i anledning av väckt motion om inrättande av åtta ordinarie eldarbefattningar vid riksbankens avdelningskontor; och

nr 59, angående pension åt föreståndaren för riksdagens tryckeriexpedition J. P. Velander m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens reproduktionsanstalt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 16.

Herr vice talmannen meddelade, att följande interpellationer komme att vid kammarens sammanträde den 18 innevarande maj besvaras, nämligen:

herr *Sommelius'* interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena i anledning av dråpet å löjtnant Guiseppe Franchi; och

herr *Jeppssons* interpellation till herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet i anledning av inträffad olycka å Aspöfjärden utanför Karlskrona.

§ 17.

Herr *Johansson* i Olstorp avlämnade en av honom och herr *Andersson* i Eliantorp undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition. nr 420, angående anslag för uppförande av posthus och telegrafstationsbyggnad i Finspång.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 457, blev på begäran bordlagd.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 4: III, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, avd. III, sjöförsvaret;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för år 1920 fjärde huvudtitel gjorda framställning om anvisande av medel till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1920 under fjärde huvudtiteln för täckande av under år 1919 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 136, i anledning av vissa framställningar rörande anslag under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till sjökarteverket och till utförande av sjömätningar m. m.;

nr 138, i anledning av riksdagens år 1919 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1918;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av folkskoleseminariets i Stockholm lokaler m. m.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan m. m.;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd för utgivande av tidskriften Bokstugan;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av väg till Tärna socken m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande viss del av utskottets betänkande, nr 29, i anledning av väckt motion angående inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal;

nr 33, i anledning av väckta motioner angående minskning av den maximikvantitet spritdrycker, som får utminuterat för kalendermånad;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner; och

nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande viss del av utskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkning av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 60, med förslag till vissa bestämmelser angående ålderstillägg för befattningshavare i riksbanken, i riksgäldskontoret, vid riksdagens hus och i riksdagsbiblioteket;

nr 61, angående förhöjda arvoden åt fullmäktige i riksbanken och styrelseledamöter vid riksbankens avdelningskontor m. m.;

nr 62, med förslag om höjning av fullmäktiges i riksgäldskontoret arvoden; och

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för domänverkets personal ävensom fem i ämnet väckta motioner;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid domänverket;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skogsskolor och skogshushållning i allmänhet m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av anslagen för tillsyn å enskildas skogar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för statens skogsförsöksanstalt jämte tre i ämnet väckta motioner;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 80, i anledning av väckt motion om förhöjt anslag till anställande av mejerielever;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av anslag utav statsmedel till svensk biblioteksverksamhet i utlandet; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 59.

nr 14, i anledning av en utav herr Lindman m. fl. väckt motion, nr 139, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående verkställande av en djupgående undersökning av vårt skattesystem med hänsyn till dess ekonomiska verkningar; och

nr 15, i anledning av första kammarens beslut rörande en av herr Lindhagen väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om övervägande och eventuellt förslag beträffande reglering av förhållandet mellan landsbygden och städerna m. m.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	under	3 dagar fr. o. m. den 22 maj,		
» <i>Kant</i>	»	3	»	» 17 »
» <i>Olsson</i> i Ramsta	»	2	»	» 18 »
» <i>Edsbäcker</i>	»	2	»	» 17 »
» <i>Skagerberg</i>	»	3	»	» 16 »
» <i>Swartling</i>	»	14	»	» 26 »
» <i>Berglund</i>	»	6	»	» 17 »
» <i>Ander</i>	»	5	»	» 18 » och
» <i>Björck</i> i Jönköping	»	2	»	» 18 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.6 på natten.

In fidem
Per Cronvall.